

24 aprilie este una dintre zilele negre ale istoriei umanității. Una dintre acele date simbolice care schimbă destinul unui popor pe durata lungă a istoriei. Așa cum grecii, într-o zi de mai, chiar și după sute de ani, comemorează căderea Constantinopolului, așa cum evreii, într-o zi de ianuarie își amintesc mereu de blestemata „Endlösung“ (Soluție Finală) cu consecințe îngrozitoare. Exemplele pot continua și, din nefericire, înmulți. Să mai spunem că aceste tragedii nu sînt doar ale unor popoare

24

Dar armenii? Armenii au încercat să supraviețuiască. Și au reușit. Au reușit plătind un preț uriaș, cu milioane de morți și cu un destin fracturat. Supusă presiunii și intereselor unor mari Imperii – zonale sau coloniale, fricțiunile dintre Imperiul Rusesc și cel Otoman sau izbit de fiecare dată cu cele ale Angliei și Franței! – armenii și Armenia sînt încă pe scena istoriei. Popor creștin aflat în linia întâi a presiunii islamului armenii au făcut față cu greu – dar nu mai puțin eroic! – acestor formidabile încercări.

Cuvîntul deputatului VARUJAN PAMBUCCIAN în Camera Deputaților

– marți 26 aprilie 2005 –

Cu 90 de ani în urmă, în teritoriile Imperiului Otoman începea un tragic lung șir de masacre și deportări ale cărui victime au fost armenii. Prin amploarea, tragismul și meticulozitatea cu care au fost efectuate, ele fac obiectul unor termeni consacrați în dreptul internațional: genocid și crimă împotriva umanității.

Genocidul Armenilor a fost ordonat și realizat de către guvernul

pentru executarea sa au fost utilizate detașamente formate din deținuți eliberați în acest scop prezintă o dovadă că vina aparține într-o proporție covârșitoare respectivului guvern și prefigurează metoda pusă diabolic la punct de către Hitler. În anul 1919, autorii morali ai genocidului, printre care mulți dintre miniștrii Junilor Turci, au fost găsiți vinovați de către Curtea Marțială Otomană, în

ciu economic construit de armeni în sute de ani a fost prădat și distrus definitiv. Din acest ultim punct de vedere, consider că Genocidul Armenilor a fost și un act de subminare a economiei Turciei îndreptat direct împotriva poporului turc.

Putîinii armeni care au reușit să se salveze au luat calea exilului, unul dintre primele state care a decis, printr-un act de voință al guvernului Brătianu, să acorde adăpost supraviețuitorilor, dînd dovadă de atașament la valorile fundamentale umane, fiind România. Pentru această excepțională omenie dovedită atunci de statul și poporul român, doresc să îmi manifest astăzi întreaga recunoștință a mea și a conaționaliilor mei. Bunicii mei au găsit aici adăpost și consider că datoroz României faptul că există.

În mod surprinzător, procesul din 1919 i-a urmat o perioadă în care guvernele care s-au succedat la conducerea Turciei au negat neînterupt existența genocidului. Negarea unei tragedii sporește și prelungește tragedia. Uitarea unei tragedii devine parte a tragediei însăși. Și, ceea ce este poate cel mai rău, uitarea unei tra-

(continuare în pagina 3)

ACEȘTI OCHI AU VĂZUT GENOCIDUL

Și azi, acum, în 2005, cînd se comemorează 90 de ani de la primul Genocid al secolului XX situația este delicată. Intențiile Turciei de a fi primită în UE va fi supusă gestului recunoașterii oficiale și asumării a ceea ce s-a declanșat pe 24 aprilie 1915. Faptul că numeroase state au recunoscut oficial

Și azi, acum, în 2005, cînd se comemorează 90 de ani de la primul Genocid al secolului XX situația este delicată. Intențiile Turciei de a fi primită în UE va fi supusă gestului recunoașterii oficiale și asumării a ceea ce s-a declanșat pe 24 aprilie 1915. Faptul că numeroase state au recunoscut oficial

Mircea GOILAV

(continuare în pagina 3)

Junilor Turci, prefigurînd prin metodă și irracionalism toate genocidele secolului XX. A fost efectuat ca un act de voință a guvernului, împotriva voinței majorității poporului turc și armatei turce. Stau mărturie documente emise de guvernul Junilor Turci în care musulmanii care ajută sau adăpostesc armeni sînt pasibili de pedeapsă capitală. De asemenea, faptul că

baza art. 45, 170 și 171 din Codul Penal Otoman, cei mai mulți fiind condamnați la pedeapsa capitală.

Genocidul din 1915-1917 a dus la neantizarea armenilor în special în teritoriile din răsăritul Turciei. În absența unor cifre oficiale, estimările merg pînă la 1.500.000 de armeni masacrați. O dată cu prezența fizică a fost distrus și tezaurul cultural iar întregul edifi-

POLONIA RECUNOAȘTE GENOCIDUL

Printr-o rezoluție a Seimului din 19 aprilie 2005, Polonia devine al 9-lea stat al Uniunii Europene care recunoaște în mod oficial Genocidul Armean. Rezoluția declară că „Seimul Republicii Poloneze aduce un omagiu victimelor genocidului populației armenice din Turcia în timpul primului război mondial“ și adaugă faptul că „amintirea și condamnarea acestei crime rămîne o obligație morală a întregii omeniri, a tuturor statelor, precum și a tuturor oamenilor de bună credință“.

„Salutăm această rezoluție plină de solemnitate și luciditate. Prin acest vot, poporul polonez își dovedește atașamentul față de valorile etice ale Uniunii Europene. Îi adresăm cele mai călduroase felicitări, în același timp cu mulțumirile noastre frățești“, declară Hilda Tchoboian, președintă a Federației Euro-Armene.

„Subliniem faptul că, prin această ultimă rezoluție, 210 din cele 460 de milioane de locuitori ai Uniunii Europene îi cer Turciei în mod direct această recunoaștere, iar dacă mîine Germania va vota un text asemănător, vor fi 300 de milioane de europeni care vor susține această cerere. Prin aceste rezoluții repetate, europenii reconfirmă rezoluția votată de Parlamentul European în 1987. Turcia trebuie acum să-și asume responsabilitățile printr-o recunoaștere sinceră și explicită a genocidului, înainte de a veni cu pretenții față de Uniunea Europeană“, conchide Hilda Tchoboian.

**ACEST NUMĂR CUPRINDE
UN SUPLIMENT DE 8 PAGINI
DESPRE
COMEMORAREA GENOCIDULUI**

Solidaritate fără frontiere

Pe 7 aprilie 2005 în Place de la Nation din Paris a avut loc o manifestare de solidaritate cu ziaristii români răpiți în Irak. La acțiunea realizată cu sprijinul primăriei Parisului au vorbit domnul Robert Ménard, secretarul general al *Reporters sans frontières*, conaționalul nostru Paul Cozighian, jurnalist independent și Vasile Popovici consilier pe probleme de comunicație la Ambasada României din Paris. Fotografia ne-a fost pusă la dispoziție de Ionuț Teianu prin intermediul lui Paul Cozighian.

La ora închiderii ziarului, din păcate, situația celor trei ziaristi răpiți era neschimbată. Sperăm ca în numărul viitor să avem vești mai bune.

Juridic
cu
Artin & Levon Sarchizian

ELEMENTE JURIDICE ALE DEZVOLTĂRII DURABILE

Dezvoltarea durabilă, în accepțiunea cea mai utilizată a termenului se referă la un tip de dezvoltare economică, socială și umană care răspunde nevoilor generațiilor prezente fără a limita sau a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface nevoile lor.

Procesul de dezvoltare durabilă, potrivit declarației adoptate la Conferința de la Rio de Janeiro (1992) se bazează pe următoarele principii:

– principiul globalizării responsabilizării sau principiul responsabilității comune care, pune accentul pe cooperarea dintre diverse țări și pe interdependența rolurilor fiecăreia dintre ele;

– principiul echității inter și intragenerații în ce privește satisfacerea dreptului la dezvoltare. Potrivit acestui principiu trebuie satisfăcute, în egală măsură nevoile generațiilor prezente și viitoare și, nevoile indivizilor din fiecare generație;

– principiul integrării componentelor D.D. (dezvoltării durabile) potrivit căruia problemele economice, sociale, culturale, de mediu etc. trebuie abordate într-o viziune integratoare;

– principiul participării la decizie și exigențele bunei guvernări - guvernare democratică bazată pe principiile subsidiarității, ale transparenței și ale proporționalității.

În centrul ideii de dezvoltare durabilă se află bunăstarea economică și socială, iar obiectivul principal al dezvoltării durabile privește creșterea economică sustenabilă, ameliorarea condițiilor de viață la nivelul comunităților umane, realizarea echilibrului ecologic și al echității sociale. Prin urmare, dezvoltarea durabilă implică:

– bunăstare economică și socială, care conține un nivel înalt de educație, formare profesională, ocupare, participare și asumare a răspunderilor;

– îmbunătățirea permanentă a condițiilor de viață și respectiv de muncă;

– responsabilitate față de direcțiile de evoluție ale societății;

– respectul pentru mediul natural și cel construit, respectul demnității umane.

În societatea contemporană mediul este din ce în ce mai „expus” impactului activităților umane, iar oamenii sînt din ce în ce mai dependenți de însușirea mediului.

Obiectivele dezvoltării durabile impun o gestionare rațională a resurselor materiale care sînt, în general, limitate dar și o mai bună gestionare a creativității umane care este o resursă inepuizabilă.

În acest sens, dezvoltarea durabilă trebuie să plaseze ființa umană în centrul proceselor subiacente ei

și să stimuleze sinergiile latente existente în toate componentele sistemului social.

Concepută astfel, dezvoltarea durabilă „nu este altceva decît un proiect de civilizație” care implică în egală măsură educație, civis, transparență, eficacitate etc.

Dezvoltarea durabilă și dezvoltarea umană sînt procese indisolubile.

Nu putem omite faptul că sintagma de „dezvoltare durabilă” a fost utilizată prima dată de premiul Norvegiei, Gro Harlem Brundtland, în anul 1987. Atunci, în calitate de președinte al Comisiei Mondiale de Mediu și Dezvoltare, el a prezentat raportul „Viitorul nostru comun”, în care definea dezvoltarea durabilă ca fiind „dezvoltarea care corespunde necesităților prezentului, fără a compromite posibilitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile necesități.

Se detașează ca o componentă definitorie majoră nevoia asigurării echității între generații. În aceeași măsură, este promovată echitatea în cadrul generațiilor, subliniindu-se nevoia de a asigura egalitatea șanșelor. Astfel, dezvoltarea durabilă presupune asigurarea progresului simultan pe patru planuri: economic, social, ecologic și tehnologic.

În acest context, abordarea economică devine deosebit de importantă pentru realizarea dezideratelor dezvoltării durabile. Rezultă astfel nevoia de a suprapune ecologia economică, respectiv nevoia de a integra cerințele ecologice în evaluarea activităților economice. Acest lucru devine necesar dat fiind faptul că semnalele pe care le transmite piața sînt incorecte, ele nu reflectă pagubele produse mediului, respectiv costurile care vor trebui suportate de societate. Așa cum subliniază L. Brown (*Eco-economia*, Ed. Tehnică, București, 2001, p. 86), „... o pădure localizată în bazinul superior al unui curs de apă poate furniza servicii cum sînt controlul debitului și reciclarea precipitațiilor înspre interiorul uscatului, servicii care sînt de cîteva ori mai valoroase decît producția ei de bușteni. Din nefericire, semnalele pieței nu reflectă aceasta, din cauză că cei care taie copacii nu suportă costurile reducerii serviciilor pădurii”.

Pe de altă parte, aceasta va constitui o provocare extraordinară, întrucît „nu există precedent în acțiunea de transformare a unei economii bazate în mare măsură pe forțele pieței, într-o economie formulată pe principiile ecologiei”, iar „construirea unei eco-economii va afecta fiecare colțisor al vieții noastre”.

Locul II la Campionatul Balcanic de Cros din Grecia pentru reprezentantul U. A. R.

Recent ne-a vizitat la redacție, revenit de la Campionatul Balcanic de Cros ce s-a desfășurat la Salonic (Grecia), Dl. Mihai Drăghici, cunoscut în cercul comunității armenice din Galați.

Domnul Drăghici a făcut parte din lotul olimpic ce a reprezentat România la acest campionat concurend cu alți 21 atleți la cursa de 4 kilometri traseu cu diferențe de nivel pentru categoria peste 70 de ani.

A reușit, de altfel, să obțină un merituos loc 2 terminînd cursa cu timpul de 23¹⁴ minute și fiind recompensat cu medalia de argint și o cupă de către Președintele Federației de Atletism a Greciei.

Domnul Drăghici a fost sponsorizat, pentru deplasarea în Grecia, de UAR.

Foto: Mihai Gheorghiu

Pe 27 martie, comunitatea armeană din Iași a primit oaspeți de vază. „Ograda Armenească” a fost vizitată de Ministrul Culturii și Cultelor d-na Mona Muscă, Prefectul județului Iași Radu Prisăcaru, precum și senatorul Varujan Vosganian, președintele Uniunii Armenilor din România. Printre altele s-a discutat și problema bisericii armenice din Iași, un monument istoric și arhitectural din 1395 care atestă existența capitalei moldave, dar care din păcate, se află într-un stadiu avansat de degradare. D-na Mona Muscă a declarat realist (spre deosebire de fostul ministru al Culturii și Cultelor) că din nefericire instituția pe care ea o conduce în prezent nu dispune deocamdată de fonduri suficiente pentru a suporta o restaurare integrală a bisericii ar-

Vineri, 6 aprilie, Sala Rondă din Palatul Cercului Militar Național a găzduit o amplă manifestare culturală dedicată împlinirii a 50 de ani de la crearea în Bucu-

Cu Ministrul Culturii și Cultelor la Iași

mene din Iași. Dar totodată Ministerul Culturii și Cultelor are în plan un Parteneriat Public ce vizează identificarea unor firme românești sau străine care vor putea sponsoriza parțial restaurarea monumentelor istorice. D-na Mona Muscă ne-a asigurat că biserica armeană din Iași se află pe lista de priorități cînd acest Parteneriat va fi finalizat.

Doamna ministru a sugerat că am putea și noi, comunitatea armeană să găsim firme sau oameni de afaceri din diaspora armeană dispuși să investească în restaurarea vestigiilor noastre istorice. Sau, de ce nu, să alocăm bani din fondurile noastre proprii. D-na mi-

nistru și-a exprimat dorința de a discuta și cu IPSS Arhiepiscop Dirayr Mardichian, Șeful Bisericii Armene din România și Bulgaria, despre problema restaurării monumentelor istorice armenesti din România.

Delegația a fost primită așa cum se cuvine de membrii ai comunității armenice ieșene, precum și de către dr. Zare Nazarian, președintele Consiliului Parohial al Bisericii Armene din Iași care, de altfel i-a și oferit d-nei ministru o copie a alfabetului armean și un mic *khacikar*.

Să sperăm că în curînd se va finaliza și această problemă acută a bisericii armenice din Iași. (E. A.)

O întîlnire cu artista Alice Ovanesian

rești a Cenaclului de arte plastice al medicilor „I. Țuculescu”. Cu acest prilej a fost lansat vol. IV din „Dialog cu vremurile” al dr. Sebastian Nicolau și a fost vernisată o expoziție omagială. Au luat cuvîntul numeroase personalități ale vieții medicale și culturale care și-au exprimat admirația față de cartea medicului S. Nicolau și față de acele cadre medicale care au contribuit, prin lucrările lor de artă plastică, la cei „50 de ani de frumusețe și culoare”, după cum a subliniat dl. Dr. Mihail Mihailide, directorul revistei „Viața medicală”, susținător al artiștilor din rîndul cadrelor medicale.

În frumosul catalog al expoziției este adus un omagiu înaintașilor fondatori ai Cenaclului, al cărui președinte a fost regretatul dr. Iacob Anencov.

Pe simezele acestei expoziții omagiale, la care au participat peste 40 de creatori de artă plastică, s-a aflat din nou distinsa noastră conațională, doamna farmacistă Alice Ovanesian Trancu. Domnia sa a expus două inspirate lucrări – pictura „Fereastră spre mare” (Mangalia) și două piese de ceramică – „Mirii”. Felicitări artistice din partea celorlalți expozanți cu prilejul acestui jubileu.

M.K.

ARARAT Bilunar al Uniunii Armenilor din România www.araratonline.com

Redactor șef : Mihai STEPAN-CAZAZIAN
Redactori : Eduard ANTONIAN, Vartan MARTAIAN, Fabian ANTON
Fotoreporter : Mihai GHEORGHIU
Colaboratori : Arachel MUSAIAN (Constanța)

Correspondenți din străinătate : Edvard JEAMGOCIAN (New York), Haig CHIBARIAN (Los Angeles), Anton Lanis SAHAZIZIAN (Toronto), Giuseppe MUNARINI (Padova)

Difuzare : Drtad BARTUMIAN
Tehnoredactare : Mihai HĂȚULESCU
Pagină web : Constantin DEOCLEȚIAN (Kean Media srl)
e-mail : ziar_ararat@yahoo.com

ADRESA REDACȚIEI: Str. Armenească 13, București – 2
Tel. / Fax: 314.67.83

Tiparul executat la ARARAT s.r.l. ; I.S.S.N. 1220-9678

Potrivit art. 206 Cod penal, responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului aparține autorului. În cazul unor agenții de presă și personalități citate, responsabilitatea juridică le revine acestora.

Redacția nu împărtășește în mod obligatoriu punctele de vedere exprimate în articolele semnate de colaboratori.

ANUNȚ

În conformitate cu prevederile Legii 571/2003 contribuabilii la impozitul pe venit pot dispune asupra destinației unei sume de 2% din impozitul stabilit pentru sponsorizarea ASOCIAȚIILOR NONPROFIT.

Precizăm că și Uniunea Armenilor din România se încadrează ca ASOCIAȚIE NONPROFIT drept pentru care se poate opta pe declarația de venit dirijarea a 2% din impozit în cont:

Uniunea Armenilor din România RO27 RNCB 510100004960001 la BCR Unirea

Turnul Babel la Cluj

au participat primarul municipiului Cluj-Napoca, Emil Boc și conf. dr. Levente Salat de la Facultatea de Științe Politice și Administrative din cadrul universității Babeș Bolyai.

Ultima zi, numită „Salopeta Quo Vadis” a întrunit la cafeneaua *Quo Vadis* minoritari și majoritari care au stat la discuții „nostalgice cît și actuale”.

Aceste trei zile multiculturale transilvănene au dovedit că toleranța, cultura și specificul fiecărei minorități naționale din România contribuie în mod fericit la existența unei mari familii sub un singur acoperiș – Europa.

Eduard ANTONIAN

La conferință printre alți invitați

Cuvîntul deputatului Varujan Pambuccian în Camera Deputaților

– marți 26 aprilie –

(continuare din pagina 1)

gedii justifică acte similare ulterioare. Astfel, în momentul invadării Poloniei, Hitler afirma în fața conducătorilor armatei Germaniei: „Am pus detașamentele morții în alertă cu ordinul să ucidă fără milă și compasiune orice bărbat, femeie sau copil de origine sau limbă poloneză. Numai așa ne vom cuceri spațiul vital. În definitiv, cine mai vorbește astăzi de anihilarea armenilor?”¹. Aceasta este motivul pentru care ceea ce s-a întâmplat într-un trecut care pare îndepărtat trebuie cunoscut, recunoscut și rememorat.

Genocidul Armenilor a fost recunoscut prin rezoluții ale corpurilor legislative sau prin legi naționale, unele consacrand ziua de 24 Aprilie ca zi națională de comemorare a victimelor, în următoarele state: Argentina, Australia, Belgia, Canada, Cipru, Elveția, Franța, Grecia, Italia, Liban, Polonia, Rusia, Suedia, Statele Unite ale Americii, Uruguay, Vatican, precum și de către următoarele state americane: Alaska, Arizona, Arkansas, California, Colorado, Connecticut, Delaware, Florida Georgia, Idaho, Illinois, Louisiana, Maine, Maryland, Massachusetts, Michigan, Minnesota, Missouri, Montana, Nebraska, Nevada, New Hampshire, New Jersey, New York, North Carolina, Oklahoma, Oregon, Pennsylvania, Rhode Island, South Carolina, Tennessee, Utah, Vermont, Virginia, Washington, Wisconsin.

Parlamentul European, prin rezoluția A2-33/1987 caracterizează evenimentele din anii 1915-1917 privind armenii din teritoriile Imperiului Otoman ca fiind un act de genocid în sensul Convenției ONU privind prevenirea și pedepsirea actelor de genocid, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 9 Decembrie 1948 și solicită Turciei reunoașterea acestuia. Aceași cerere este adresată cu ocazia cererii Turciei de aderare la Uniunea Europeană în rezoluția A5-0297/2000.

Știu că nu mai e mult și întreaga comunitate internațională va așeza evenimentele tragice din 1915-1917 alături de celelalte crime de genocid ale secolului XX. Până atunci, cuvintele rostite în anul 2001 de către Papa Ioan Paul al II-lea vor veghea ca un far în noaptea uitării:

„Ascultă, Doamne, plîngerea care se înalță din locul acesta, chemarea celor căzuți în abisul Marelui Genocid, strigătul singelui nevinovat care Te cheamă precum sîngele lui Abel, precum Rașela care își plînge copiii ce nu mai sînt.

Ascultă, Doamne, glasul Episcopului Romei cînd prelungeste către Tine rugăciunea predecesorului său, Papa Benedict al XV-lea, cel ce și-a înălțat glasul în anul Domnului 1915, în apărarea poporului armean, amarnic lovit și adus în pragul anihilării”.

Deputatul Uniunii Armenilor aprinde o luminare în memoria celor uciși în 1915

(continuare din pagina 1)

Genocidul Armean – ultimele rezoluții de recunoaștere aparțin Camerei Comunelor din Canada, Parlamentului Slovaciei și Olandei la sfîrșitul anului 2004 și chiar în această lună Seimul Poloniei – crează premisele acceptării unanime a unor evidențe istorice și crează premisele unei RECONCILIERI istorice între două state și cel mai important, POPOARE. Admiterea în UE, va obliga Turcia să recunoască Genocidul Armean, așa cum procesul reglementării globale a situației din Orientul Mijlociu va obliga părțile – dar și organisme internaționale, de atîtea ori neputincioase în gestionarea situațiilor conflictuale sau de criză – să găsească soluții viabile pentru armonizarea părților. O putere zonală cum e Turcia, cu un rol important în stabilitatea din Orientul Mijlociu va fi obligată dacă nu de presiunea internațională, măcar din pragmatism să depășească acest handicap psihologic. Nu este și nici nu va fi ușor. Dar o nouă generație de lideri politici, cu concursul opiniei publice, naționale și internaționale, poate face marele pas al recunoașterii Genocidului și al RECONCILIERII

dintre Turcia și Armenia, dintre turci și armeni. De aceea, în aceste zile cînd întreaga creștinătate a pierdut un activ militant al păcii și înțelegerii între popoare, dincolo de credința fiecăruia și răsucirile istoriei, precum Papa Ioan Paul, de aceea, poate, tocmai în aceste zile cînd 24 aprilie armenii își plîng și deplîng tragedia o speranță poate, și trebuie, să se nască o Europă unită de

mîine și omenirea globalizată – care n-ar trebui să sperie și nici să fie transformat într-un vehicul al răului, cum din păcate este manipulat de multe ori azi! – de poimîine poate RECONCILIA două națiuni. Fără să mistifice trecutul și încercînd să treacă peste dramele/tragediile colective și individuale pe care armenii au fost obligați să le suporte. Ura poate fi depășită, iar apelul la memorie să fie o asumare a adevărului pentru o lume mai bună. Pentru toată lumea. Exemplul Germaniei și Franței este cunoscut de toată lumea. Dar pînă atunci să ne aducem aminte în fiecare 24 aprilie de toată grozăvia acestei date.

Mircea GOILAV

DE 60 DE ANI BARONIAN RÎDE CU NOI

„Noi, Teatrul Muzical de Comedie «Hagop Baronian», l-am aniversat pe Baronian, și am marcat cum se cuvine, anul trecut, cei 160 de ani care s-au scurs de la nașterea lui Baronian. De ce nu au făcut-o și alții...?” Directorul teatrului dă din umeri fără alte comentarii. Apoi, reia firul discuției: „Iată, anul acesta marcăm 60 de ani de existență a instituției noastre. Păcat că plecați, peste cîteva zile avem o premieră cu un spectacol inspirat din prezent, închinat acestui eveniment. Va face furori! Fiind un aniversar noi nu am închis stagiunea ca alții. Dacă veniți în seara asta o să vedeți că avem o echipă de actori remarcabili! La voi, în România există o mișcare teatrală în comunitatea armeană? “ Noroc cu telefonul, care a sunat și l-a mînat pe director în altă parte iar eu am fost scutit să-i mai răspund!... Seara aveam să ne convingem că directorul era mult prea modest. Remarcabili? Actorii erau de excepție! Dar numai actorii? Merită însă să relatăm totul în ordine.

Spectacolul omagial, de gală, la care am nimerit, era chiar piesa Աստվածաբանը Արևիկաւ (Dentistul oriental)¹ de Hagop Baronian (1843-1891), și pe care acesta o scrie la vârsta de 25 de ani. Remarcabil este faptul că de la început autorul gîndește piesa ca un spectacol muzical (երգախաղ) ceea ce era o noutate în epocă. Era prima sa piesă și Baronian dădea un tribut timpului său scriind o piesă în cinci acte. Regia actuală însă, avînd posibilitatea apelării la tehnicile moderne de schimbare a decorurilor, precum și imprimînd un ritm alert acțiunii scenice a reușit să structureze piesa în două acte, fără să recurgă la tăieturi vizibile în text. Întreaga montare, decorurile, mișcarea scenică, jocul savant dozat, adaptat genului, oprindu-se la o distanță judicios calculată de șarjă, fără să o ignore total, muzica și cupletele inspirate, verva actorilor care au înțeles pe deplin intențiile regizorului și au redat total mesajul autorului pe înțelesul spectatorului de azi, în ciuda distanței de peste 130 de ani ce desparte premiera de prezent, toate acestea fac din acest spectacol o revelație. Arta regizorală a reușit performanța de a cluda bariera lingvistică și a face acțiunea să fie transmisă în sală direct numai prin gestică și joc, chiar dacă un turist străin nu ar avea cunoștințe de *bolsahayeren*. Un *bolsahayeren* rostit savuros, impecabil și autentic răsunînd atît de familiar de pe podiumul ingenios organizat al scenei de la Erevan. S-a obținut un rezultat uimitor de a prezenta un spectacol modern pe canavaua unui text extras din viața unei societăți revoluate.

Ajutat de o echipă excepțional dotată de realizatori (regizor: Anuş Sargsian, punerea în scenă: Ervant Ciarcioghlean, scenografia: G. Sahaghian, coregrafia: G. Garabedian,) și cu talentul componistic al lui A. Aivazian, cel care semnează muzica (de la a cărui naștere tocmai s-a împlinit 100 de ani), directorul Ervand Ghazancian a reușit să ofere publicului un regal care pe bună dreptate se anunță pe afiș ca *operetă în două acte* deși numărul ariilor și a corurilor nu este foarte numeros. De 60 de ani colectivul talentat al acestui teatru se străduiește, și iată că reușește să descrețească frunțile crevaneților, și uite că nu numai ale lor! Nu am avut timp să întrebăm dacă au spectacolul imprimat pe videocasetă sau DVD acest lucru fiind mi se pare totuși, extrem de necesar în context.

A face un spectacol briant pe un subiect care nu prea mai face furori cum era cazul în epocă, nu este o sarcină ușoară. Eroul principal, dentistul, căsătorit cu o avere și nu cu o femeie se trezește cu o sexagenară nepotolită încă, urmare a căsniciei tîrzii. Ei se străduiesc să perpetueze eroarea prezentînd un „domn serios” ca ginere fiicei lor care iubește un „filizon” cu haine și idei moderne *bien entendu*. Dentistul își rezolvă problemele cu o tînră nevastă care la rîndul său are ca soț tot o avere soțului fiind între două vîrste bine de tot intrat în a treia. Cei doi amorozi clandestini plînuiesc să se vadă la un carnaval, travestiți. Dar o scrisoare pierdută îi dă de gol. Din fericire furia soțului vîrstnic este jugulată de mai tînrul dentist care prin descoperirea unor scrisori mai vechi dezvăluie o foarte veche „affaire d’amour” între cei doi eroi vîrstnici. Urmează un ipocrit „pupat piața independentii” iar dentistul se bucură de finalul fericit care constă în „rămîne cum am stabilit”. Iscușința regizorului ca și verva actorilor fac din acest scenariu un spectacol exemplar de umor de calitate și o demonstrație a artei interpretative actoricești totodată. Artă asigurată de actori talentați precum B. Pepanian, Mariam Ghazarian, Hovag Galoian, Zaven Aprahamian și alții.

Baronian a mai scris și alte piese din care cea mai cunoscută este „Baghdasar aghpar” jucată și ea decenii la rînd și chiar și azi. Dar dacă observăm că mai tot ce a scris Baronian este traversat de o viziune scenică, de viață autentică, nu mai trebuie demonstrat cît de *dramatizabil* este marele nostru comediograf. Și deși multe treze ale sale au văzut astfel luminile rampei („Kaghakavarutian vânasneră” și „Medzabadiv muratzkaner” fiind numai două exemple ce-i drept strălucite) mai sînt multe pagini care își așteaptă scenaristul și regizorul. Căci de spectatori Baronian niciodată nu a dus lipsă. Mai cu seamă de cînd „are”, la Erevan, teatrul ce-i poartă numele și unde de șase decenii „ne invită” să ridă împreună cu noi de lumea care în schimbările sale rapide, nu mai are timp să-și schimbe și năravurile.

Arpiar SAHAGHIAN

P.S. Teatrul Muzical de Comedie *Hagop Baronian* nu este singurul din oraș. Mai sînt altele, vreo 12 la număr. Dintre acestea cităm: Teatrul de Cameră, Teatrul Național Academic *Gabriel Sunduchian*, Teatrul Hamazkain, Teatrul Studioului de Film, Teatrul de Marionete *H. Tumanian*, Teatrul Metro, Teatrul de Pantomimă, Teatrul Tînrului Spectator, Teatrul Muzical de Cameră, Teatrul Academic de Operă și Balet etc plus vreo patru sau cinci săli de concert.

¹ Este de menționat că, în cuprinsul piesei autorul face referire la o carte intitulată „Arta longevității”. Or această lucrare, cu titlul său original „Învățătura pentru o viață sănătoasă, lungă și fericită” a fost publicată la Suceava în anul 1850, avînd ca autor pe medicul Andreias Popovici (1809-1858) menționat de A. Bogdan-Căuș în dicționarul său la pag. 286.

15 clipe în Armenia

Monumentul închinat Genocidului Armean din Montebello (California)

În fiecare an pe data de 24 aprilie, armeanii de pretutindeni comemorează genocidul săvârșit neamului nostru între anii 1915-1921 de către turci. Eu însumi sînt un supraviețuitor al genocidului, căci familia mea a fost nevoită să fugă de pe meleagurile natale din Constantinopol, astăzi Istanbul. Acum sînt cetățean american și locuiesc în Naples, Florida, alături de familia mea.

Unul din exemplele de teroare ale acelor zile sumbre este și cel al unchiului meu, ZAREH MOMJIAN. Zareh era secretar la Ambasada Rusă și ca urmare avea imunitate diplomatică. Cu toate acestea, în noaptea de 24 Aprilie 1915 el a fost ridicat în mod abuziv alături de alte 275 figuri proeminente de intelectuali armeni din Constantinopol. Ridicați fără nici o explicație, ei au fost transportați într-o pușcărie din Angora,

La Los Angeles, California, peste 270 de lideri și susținători au participat recent la comemorarea a 90 de ani de la Genocidul Armean în ciuda campaniei duse de turci pentru a încerca să oprească acțiunile organizatorilor. „Armenian Assembly“, „AGBU“ și „Western Diocese“ a Bisericii Armean – care au organizat aceste întruniri, au salutată țările participante. Printre statele ce au onorat acest eveniment s-au numărat inițial reprezentanții Argentinei, Belgiei, Bulgariei, Canadei, Ciprului, Egiptului, Etiopiei, Franței, Georgiei, Germaniei, Greciei, Italiei, Iordaniei, Libanului, Olandei, Norvegiei, României, Rusiei, Slovaciei, Suediei, Siriei, Uruguayului, Statelor Unite și Vaticanului însă, în cele din urmă, o parte dintre aceste state s-au retras din cauza presiunilor turcești.

Domnul Barsamian, președinte al „Assembly of America“ a spus, în cuvîntul său, că „acțiunile de intimidare turcești sînt un act dezonorant care nu rezolvă cu nimic poziția acțiunilor lor. Morții sînt astfel dezonorați pentru sacrificiul lor iar descendenții victimelor sînt împiedicați să ia con-

Los Angeles – 24 de state au participat la comemorarea a 90 de ani de la Genocidul Armean

tact cu termenii adevărului.“ Totodată acesta a mai amintit că „recunoașterea genocidului este universală iar Statele Unite nu pot face excepție de la acest lucru iar peste 120 de specialiști în materie au confirmat existența acestor atrocități. Guvernul turc știe foarte bine de crimele predecesorilor și, cu toate acestea, nu vor să admită nici în ruptul capului ceea ce s-a întîmplat acum 90 de ani. Toată lumea știe ce s-a întîmplat în 1915, nu avem nevoie de investigații în acest caz iar ultimul lucru ce a rămas de lămurit este pedeapsa celor vinovați.

Comunitatea armeană din Statele Unite nu o să renunțe la acțiunile sale pînă cînd guvernul american nu va recunoaște aceste acte criminale ale Imperiului Otoman pentru ca adevărul să iasă la suprafață și ca aceste lucruri să nu se mai repete.“

Lisa Kalustian, reprezentanta guvernatorului Californiei, Arnold Schwarzenegger,

a citit apoi o proclamație care saluta efortul organizatorilor și a țărilor participante „ce nu au întors spatele acestui eveniment și care – mai mult decît atît – au făcut nobilul gest de a întîmpina cu brațele deschise emigranții armeni“.

Senatorul democrat al Californiei, Barbara Boxer, o mare susținătoare a armenilor din America și-a exprimat și ea, într-un mesaj, totala deschidere în sprijinirea pe mai departe a efortului de recunoaștere a genocidului.

Trebuie amintit că, printre participanți, s-au numărat și fostul guvernator al Californiei, George Deukemejian, James Hahn, primarul orașului Los Angeles, Robert Pilibosian, fostul procuror-șef al orașului Los Angeles și Gagik Kirakosian, fostul Consul al Armeniei în Los Angeles.

Haig CHIBARIAN
Los Angeles

O SALVARE MIRACULOASĂ

supuși la bătaie, tortură, umilintă șiucidere.

Disperată de cele ce se petrec, sora lui Zareh, Satenig, apelează la ambasadorul Statelor Unite, Henry Morgenthau. Impresionat de tenacitatea tinerei fete de numai 25 ani, acesta intervine direct la Talaat, Enver Pașa și Bedry Bey, principalii arhitecți ai Genocidului Armean. Reușește să obțină actele de eliberare ale unchiului meu precum și ai altor prizonieri, printre care marele compozitor și cleric Komitas Vartabed. Curajul și tenacitatea fără de limită a tinerei Satenig în timpul călătoriei de la Constantinopol la Ankara reprezintă poate simbolul femeii armenice eroină, luptătoare, dispusă să depășească orice obstacol pentru a-și salva familia. Satenig a suportat cu

stoicism toate vicisitudinile deplăsării cu „trenul morții“ pînă la Ankara printre soldați și prizonieri, ulterior împărțînd cu noi sfințitoarea amintire a acelor cumplite zile de coșmar. Din nefericire nu toți cei de pe listă au putut fi salvați precum Zareh; printre victime s-au aflat Zohrab, Siamanto, Daniel Varujan - acesta din urmă schingiuit și omorît chiar sub ochii unchiului meu.

Familia a fost obligată să părăsească țara imediat și pentru o perioadă s-a refugiat în Bulgaria. Din nefericire Zareh avea să se stingă din viață la numai doi ani după aceea, răpus de boală și coșmarul cumplit al evenimentelor trăite.

Devastate de pierderea fratelui, Satenig alături de sora ei Elise,

s-au stabilit ulterior în România, o țară care i-a primit cu ospitalitate. Satenig s-a căsătorit cu Simon Kehaian iar unicul lor copil a fost numit Zareh, în memoria fratelui; Elise s-a căsătorit cu Di-

ran Kochoumian și au avut doi băieți, Ared și Agaton.

Ambasadorul Morgenthau va fi de-a pururea apreciat nu numai de familia noastră dar și de toți armenii, căci prin efortul depus a încercat să stopeze acțiunea de nimicire a neamului nostru.

Dr. Ared KOCHUMIAN

De la stînga la dreapta Zareh și surorile lui, Satenig și Elise

1915

- 4 iulie** – Un protest oficial german este înregistrat de marele vizir. Guvernul turc lasă protestul fără răspuns • Neshed Pașa, părăsește Sivas, însoțit de trei regimente pentru a supune pe armenii care rezistă la Şabin Karahisar.
- 5 iulie** – La Diarbekir, 2000 de soldați armeni din detașamentele de muncă, sînt uciși • Primul convoi de deportați părăsește orașul Sivas. Zilnic, timp de 16 zile, cite 400 de familii în medie, părăsesc orașul, marea majoritate fiind măcelăriți pe drumul spre Deșertul Sirian. Ultimul convoi pleacă din oraș pe data de 20 iulie.
- 6 iulie** – Pînă la această dată 1000 de familii de armeni au părăsit Trabizonda în convoaie ce se îndreaptă spre sud.
- 7 iulie** – Bărbații din 800 de familii de armeni din orașul Harput sînt uciși.
- 8 iulie** – Zaven, Patriarhul Armean din Constantinopol, face apel la ministrul de justiție Ibrahim Bey, care răspunde că nu poate să intervină în problemele ministerului de război.
- 10 iulie** – 2700 de armeni sînt uciși, într-un al doilea masacru de la Mardin.
- 11 iulie** – A început un masacru ce durează patru zile, la Muş, în urma ordinelor combinate ale deputatului parlamentar Elias, vice-guvernatorului Servet, și Guvernatorului General Mustafa Abdulah Renda, vărul lui Talaat • Ministerul de Interne trimite instrucțiuni ca satele armenice să fie populate cu imigranți musulmani.
- 12 iulie** – Guvernul informează toți guvernatorii generali că districtul Deir-el-Zor este saturat, și ca restul deportaților să fie redirecționați spre districtul Kirkuk, din Irakul de nord, la sud de Alep, și spre estul Siriei • Sînt emise instruc-

GENOCIDUL - PAS CU PAS (7)

- țiuni ca orfanii armeni să fie distribuiți familiilor de turci.
- 13 iulie** – Începe luna sărbătorii musulmane a Ramadanului. Pe durata întregii luni au loc mari masacre generalizate, concentrate și de mare amploare pe teritoriul fiecărei provincii din Turcia • Ultimul convoi de armeni rămași în oraș părăsește Harput • Zaven Patriarhul Armean din Constantinopol, cere o audiență la Talaat, dar este refuzat.
- 14 iulie** – Djemal, Comandantul Corpului IV de Armată din Alep, protestează pe lîngă Dr.Reshid, Guvernatorul General din provincia Diarbekir, împotriva aruncării cadavrelor de armeni în fluviul Eufrat, și sugerează îngroparea acestora. Din 22 iulie pînă la 25 iulie un torent compact de cadavre de armeni masacrați plutesc în josul fluviului Eufrat.
- 16 iulie** – Cadavre din Harput, provincia Erzerum, plutesc pe Eufrat pînă la Jerablus, unde sînt văzute și identificate de ofițeri germani.
- 18 iulie** – În regiunea Dersim, turciiucid 3000 de armeni. Aproape toată populația kurdă din Dersim refuză să participe la masacrarea armenilor și chiar adăpostește armeni.
- 21 iulie** – Prima zi a atacului turcilor asupra Musa Dagh-ului (Musa Ler)
- 23 iulie** – Consulul Italian din Trabizonda, relatează asupra barbariilor la care a fost martor • Se celebrează ce da a 7-a aniversare a restaurării, în 1908, a constituției liberale din 1876.
- 24 iulie** – Talaat trimite instrucțiuni către Urfă, Deir-el-Zor și Diarbekir, ca să fie îngropate cadavrele celor căzuți pe mar-

ginile drumurilor și să nu fie azvîrlite în canale, lacuri sau riuri.

- 24 iulie – 1 august** – În Sivas, are loc o înregistrare și clasificare a tuturor arestațiilor. Aceasta se face în conformitate cu directivele cuprinse într-o circulară.

Iulie – Behaeddin Şakir, șeful Organizației Speciale din provincia Erzerum, telegrafiază lui Nazim Bey Resnely prin Sabit Bey, Guvernatorul General din Harput, întrebînd dacă armenii deportați sînt exterminați sau doar conduși în convoaie • Behaeddin Şakir, trimite instrucțiuni guvernatorului general din provincia Kastamonu, privind începerea deportării armenilor de acolo • Talaat informează organizația Ittihad din Malatia explicînd că jumătate din prada capturată de la armeni va fi remisă Comitetului Central al Ittihad din Constantinopol, iar cealaltă jumătate va fi împărțită trupelor *cete*. (La 12 decembrie 1918, ziarul turc *Sabah* a relatat că fiecare membru *cete* a primit echivalentul a 12000 lire turcești) • Guvernatorul General Reşid Paşa, raportează Ministerului de Interne că deportarea armenilor din Kastamonu este încheiată • Behaeddin Şakir, trimite o telegramă cifrată guvernatorului general al provinciei Adalia, Sabur Sami Bey, întrebînd ce trebuie să mai întreprindă pentru moment, acum cînd în provinciile Erzerum, Van, Bitlis, Diarbekir, Sivas și Trebizonda nu a mai rămas nici un singur armean deoarece ei toți au fost trimiși în direcția Mosul și Deir-el-Zor. Sabur trimite o copie a telegramii cifrate lui Talaat, spre a arăta că a primit aceste

instrucțiuni indirecte • Viceguvernatorul districtului Yozgat din provincia Angora raportează Ministerului de Interne că 68000 de armeni au fost măcelăriți în district • Sabit, guvernatorul general al provinciei Harput, informează Ministerul de Interne că toate drumurile sînt pline de cadavre de femei și copii, și este în criză de timp pentru a proceda la îngroparea lor.

- 28 iulie** – Guvernatorul general al provinciei Erzerum raportează despre jafuri și tîlhării generalizate • Ministerul de Interne emite o telegramă circulară dînd instrucțiuni ca populația musulmană să fie instalată în marile orașe armenice • Începe deportarea armenilor din orașul Aintap • Încep deportările armenilor din orașul Kilis • Încep deportările armenilor din orașul Adiaman • Profesorul Gaghik Ozanian de la American College și alții din Marsovan (Mersifon) împreună cu liderul comunității armenice Diran Diranian, și alții din Samsun, sînt transportați la închisoarea din Sivas pentru a fi omorîți.
- 30 iulie** – Se fac arestări în masă a armenilor din orașul Angora (azi Ankara). Arestații sînt măcelăriți ziua următoare într-un loc situat la o distanță de 6 ore de Angora • Armata rusă începe să părăsească Van-ul
- 31 iulie** – Uciderea în masă a liderilor armeni din Constantinopol, arestați la Ayaş, și Ciankry. Ei sînt omorîți împreună cu armenii din Angora arestați cu o zi înainte.
- 1 august** – Începe deportarea a 25000 de armeni din Adapazar • La Alep sosesc 20000 de deportați • Au loc torturi în masă la care sînt supuși 500 de armeni din închisorile din Adapazar.

(continuare în numărul viitor)

IN MEMORIAM

Diruhi Abazian
(18 Dec. 1910 – 23 Feb. 2005)

La Los Angeles a trecut în lumea celor drepti **Diruhi Abazian**, profesoara de Clasa I-a a Școlii Armene din București. *Oriort* Abazian, profesoară a școlii în perioada anilor 1945-1962 a avut elevi mulți, mult mai mulți decât alți profesori, deoarece majoritatea tineretului bucureștean chiar dacă nu a urmat în întregime cursurile școlii armeană a frecventat cel puțin grădinița și Clasa I-a. Aceasta a făcut ca Diruhi Abazian să cunoască îndeaproape întreaga comunitate și având în vedere că mai toți copiii comunității „i-au trecut prin mină”, a încercat să-i modeleze, să le însușească spiritul național și simțul patriotic.

Prin trecerea în neființă a lui Diruhi Abazian comunitatea *romanahailor* pierde una dintre ultimele reprezentante ale generației vechi a comunității, generație care trairă în perioada de glorie a coloniei a evidențiat importanța comunității noastre în istoria diasporei armenice.

Diruhi Abazian a fost o demnă reprezentantă a familiei Abazian, familie de rezonanță a coloniei armenice bucureștene care, așezându-se pe meleagurile dîmbovițene la începutul anilor 20, a reprezentat timp de jumătate de secol una din familiile cele mai active ale comunității.

Diruhi Abazian s-a născut înainte de masacre, în anul 1910, în Rodosto* (Tekirdagh), orașul de origine a multor familii bucureștene printre care și a părinților Catolicosului Vazken I. Copil fiind vede și trăiește ororile deportărilor și a *axorului*, scăpînd cu viață, împreună cu întreaga familie,

numai datorită compasiunii unui ofițer turc, căruia i se face milă văzînd pe Baidzar, mama lui Diruhi, cu patru copii mici împovărați de bagaje, cum se înbarcau în trenul morții.

După cîțiva ani de refugiu prin diverse localități, familia Abazian se reîntoarce în Rodosto, iar de acolo pleacă la Constantinopol unde Diruhi frecventează, pentru scurt timp, școala elementară americană de fete din capitala otomană.

În anul 1918 familia Garabed și Baidzar Abazian trece din Constantinopol în Bulgaria, stabilindu-se în orașul cu o importantă colonie armeană Varna. Aici Diruhi avea se urmeze cursurile școlii armenice „Sisaghian” din orașul portuar.

Vremurile tulburi din Peninsula Balcanică fac ca în primăvara anului 1923 familia Abazian să se strămute în România și să se stabilească în orașul București.

Familia Garabed și Baidzar Abazian a fost o familie numeroasă, cu copii mulți - Agavni, Harutiun, Diruhi și Hovsep - așa cum se obișnuia în acele vremuri, care avea să se integreze rapid în rîndurile coloniei armenice bucureștene devenind din primii ani de la stabilire una din familiile cele mai active din viața comunității. Astfel Baidzar cu fetele Agavni și Diruhi vor face parte din organizația de Cercetași-Fete, Diruhi devenind chiar șefa de cercetași, Hovsep din grupul de băieți cercetași-armeni iar Harutiun, din Uniunea *Homenätmen* și toate organizațiile sportive ale comunității, ca atlet, antrenor sau arbitru. În anul 1926, la 10 decembrie, se înfiin-

tează Corul „Komitas” și întreaga familie Abazian se înscrie în rîndurile Societății corale. Cine a văzut și ascultat corul nu poate să nu-și amintescă de Diruhi, în primul rînd, mereu cu zimbetul pe buze, de Harutiun în ultimul rînd, în colțul din dreapta, uitîndu-se serios de sus sau de Hovsep în rîndul din spate, cu obraji roșii și legîndu-și capul. Chiar și Aida, fiica lui Harutiun, cu toate deficiențele sale fizice, a fost pentru o perioadă membră a corului.

Cea mai proeminentă membră a familiei a fost totuși Diruhi și acesta datorită funcției de învățătoare pe care a deținut-o timp de aproape 20 de ani la Școala Armeană din Capitala. În această calitate Diruhi Abazian avut o activitate foarte bogată, de la organizarea de expoziții și serbări școlare pînă la pregătirea festivităților comunității. Diruhi Abazian a fost și instructoarea de dansuri armenicești a elevilor școlii și a organizațiilor armenicești din București. Din anul 1965, după închiderea Școlii Armene, o găsim pe Diruhi Abazian lucrînd, pentru cîțiva ani, la ziarul „Nor Ghiank” ca dactilo-

grafă de limbă armeană, ajutînd în același timp și pe profesorul H. Dj. Siruni cu dactilografierea lucrărilor sale de armenologie. Venind vorba de prof. Siruni nu putem să nu arătăm că Hovsep Abazian a fost acela care ani și ani de zile i-a ajutat pe bătrînul profesor, pe d-na Năvart și pe Oriort Anjel, fiind în permanență în casa lor.

În anul 1981 Diruhi și Hovsep Abazian emigrează în Statele Unite, la Los Angeles, unde aveau să trăiască peste 20 de ani, activi fiind în continuare în viața socială a comunității *romanahailor* din America. În acest context să menționăm că Hovsep Abazian a tradus în limba armeană memoriile D-nei Elize Diradurian despre Școala Armeană din București anilor cînd ea fusese directoare.

Dispariția lui Diruhi Abazian este o pierdere și pentru nația armeană, pentru cauza armeană, cu ea dispărînd încă un supraviețuitor al genocidului, încă un martor ocular al ororilor masacrelor, încă un observator al deportărilor și atrocităților comise de turci.

Prin plecarea lui Diruhi Abazian se încheie și un capitol important din viața familiei Abazian, ea fiind ultima reprezentantă a vechii generații a familiei. După Diruhi urmași ai familiei rămîn Șahen Harutiunian și Sona Harutiunian-Mardichian și Aida și Garo Abazian. Din această generație a Abazienilor, purtător și continuator al numelui rămîne numai Garo Abazian, bine cunoscut în cercurile *romanahailor* pentru activitatea sa din cadrul organizației culturale „Raffi” din Los Angeles, din al cărui comitet de conducere făcea parte.

Deși Diruhi Abazian pleacă dintre noi la o vîrstă respectabilă, dispariția ei este o pierdere pentru noi foștii ei elevi, deoarece odată cu ea pleacă și o parte din noi, o

parte frumoasă din viața noastră, o parte din vremea cînd eram copii plini de energie și fără griji, o parte din anii cînd eram mai armeni, cînd viața din jurul nostru și lumea pe care o cunoșteam era numai armeană.

Edvard JEAMGOCIAN
New York

Text realizat cu sprijinul unui grup de foști elevi.

* **Rodosto - Tekirdagh.** Capitală a provinciei cu același nume, port la Marea Marmara în partea Europeană a Turciei, la 125 km depărtare de Constantinopol. Oraș vechi fondat de coloniștii greci din Samos, cunoscut în antichitate cu numele de Bisanthe și de Rhaedestus iar mai tîrziu de Rodosto. Centru agricol și comercial cîștigă importanță în timpul regatului Thracian. Din anul 1360 face parte din Imperiul Otoman. În timpul războiului Balcanic este cucerit, pentru o scurtă perioadă, de bulgari, iar apoi de către greci. Revenit la turci în anul 1923 i se schimbă numele în Tekirdagh, care în turcește înseamnă Muntele lui Tekir.

Înainte de 1915, trăiau în Rodosto 7000 de armeni care în perioada masacrelor sînt persecutați. Deportările din Rodosto încep pe data de 8 Septembrie 1915, perpetuate fiind de Salim Pașa și Zeke-rie. Caravanele deportărilor au urmat două trasee, una pe drumul Muradlârî, Bolis-Konia-Alep-Damasc, iar a doua cu vaporul la Nicomidia iar de acolo Meskene-Rakka-Der Zor. Urmare a deportării pier aproape 3000 de armeni. În oraș se află Biserica armeană *Sfînta Maria* care reprezintă și loc de pelerinaj pentru armenii din zonă.

Contribuții la dicționarul „Figuri de armeni din România”

Armeni din Moldova între 1384 – 1625* (4)

D

Dragoman – vezi Drăguman

Dragoman – vezi și Drăgoman, Drăguman.

Dragoman – din Băsești, vinde via lui din Băsești lui Vitolt, fost comis (menționat la 1560).

Dragoman – din Măstăcani, fiul Marei și fratele Bolcăi. Dăruiește parte din Măstăcani cu vie ș. a. mănăstirii de la Cetățuie, țin. Covurlui (menționat la 1599).

Dragoman – slugă domnească. Fiul lui Cîrja pîrcălab. Stăpîn în Hilișeni pe Suceava (menționat la 1540).

Dragoman – slugă domnească, fiul lui Cozmin, strănepotul lui Sin clucinic. Vinde locul numit Plopi pe Moldova lui Mogîldea vistier (menționat la 1554).

Dragoman – (satul lui ~). Stăpîn într-un sat pe Siret întărit lui Ivan Porcul (menț. 1448).

Dragoman – (mai sus de ~). Stăpîn într-un sat pe Șomuz, lingă Maxinești (menț. 1480).

Dragoman Căpotescul – (Drăgoman ~), diac. Scrie acte domnești (menționat la 1554).

Dragoman Papat – fiul lui Mihul Papat, tatăl lui Ion Păgubaș din Jugastri, țin. Putna (menț. 1555).

Drăgomănești – (unde sînt ~), neam într-un sat pe Pereschchev întărit lui Glavan pisar (menț. 1528).

Drăgoman – (Drăguman) din Tălpălăești.

Fiul lui Sima și nepotul Neașei (1608 – 1617). Vinde parte din Tălpălăești cu moară pe Moldova lui Toader Boul, vistier. Jurător pentru parte din Pășcani.

Drăgoman – În pricină cu Nădăbaico, fost vornic, pentru satele Giordzești și Vitoroji (menționat la 1614).

Drăgoman – slugă domnească. Fratele Marici. Stăpîn în Cotelnici (menționat la 1594).

Drăgoman – stăpîn pe un loc pustiu, Găns-teni pe Răcăciuni (menționat la 1603).

Drăgoman – vinde parte din șolcani, ținutul Neamț, lui Bran, diac. Menționat la 1614.

Drăgoman – dă bani pentru pomenirea lui Măte... Menționat la 1612.

Drăguman – fiul Anei. Vinde parte din Brătășeni, ținutul Iași, lui Ionașco Păulel. Menționat la 1605.

Drăguman – fiul (?) lui Danciu și tatăl lui Vasilie, al Grăzavei din Mădîrjeni și șomuzul Rece. Menționat la 1586.

Drăghici – bunicul lui Vasili, menționat pe verso-ul unui act pentru Ghermănești (menț. după 1601).

Drăghici – din Benești, tatăl lui Andronic din Răpedzești (menț. 1608).

Drăghici – din Leucusești. Cumpără parte din Leucusești, cu grădini, de la Gheorghe comișel din Pleșești (1606).

Drăghici – din Ruginoasa. Jurător pentru parte din Pașcani (1617).

Drăghici – fiul lui Baicu și tatăl lui Gligori și al Irinei din Roșiori pe Moldova (menț. 1603).

Familia eseistului Nicolae Balotă, descendentă din ramura moldovenească a Dragomanilor

Drăghici – fiul lui Caba și tatăl lui Simion din Lungeni, țin. Fălciu (menț. 1622).

Drăghiciu – fiul lui Dan, vinde loc în hotarul Arpășeștilor lui Fătul și Micăi (1546).

Drăghici – fiul lui Ion, vinde parte din Popicani, țin. Cîrligătura, lui Tiron și Drăgan (menț. 1620).

Drăghici – fiul lui Ion Taba, vinde parte din Brătășeni pe Ciuhur lui Ionașco Păulel (menț. 1605).

Drăghici – fiul Mălinei, strănepotul lui Burlă cel bătrîn, vinde parte din Boian lui Lupul Stroici vistier (1579).

Drăghici – fiul lui Ursul popă și nepotul lui Simion Făcău. Vinde parte din Mîreni lui Nicoară mare vornic (menț. 1617).

Drăghici – fiul lui Vasco, vinde ogoare din

Tescani pe Jijia (1602, menț. 1610).

Drăghici – fratele Teclei și unchiul Buscăi din Urlați (menț. 1619, 1620).

Drăghici – ilișar. Stăpîn în Răciulești pe Prut (1583).

Drăghici – nepotul lui Gavrilcea și al lui Fodor. Tatăl lui Dumitrașco din Turiatca, Stancăuți și Nahoreni (menț. 1602).

Drăghici – pîrcălab, tatăl lui Drăghici pîharnicel (menț. 1555).

Drăghici – popă. Bunicul lui Epatic, Constantin, Mihail ș.a. Fost stăpîn în Curteni pe Lohan (menț. 1599 – 1600).

Fabian ANTON

* „Documente privind istoria Românilor (1384 – 1625)”, Seria A. Moldova, editura Academiei, București 1951 – 1957.

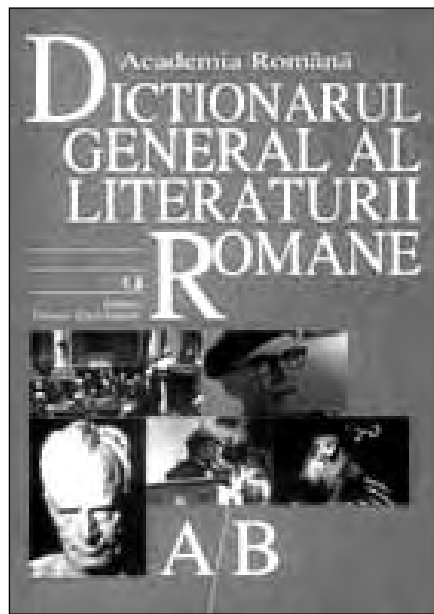
(continuare în numărul viitor)

Scriitori și oameni de cultură armeni în Dicționarul General al Literaturii Române

Apărute către sfârșitul anului trecut la Editura *Univers Enciclopedic*, sub egida Academiei Române, primele două volume – masive, elegante, de o ținută grafică impecabilă – ale Dicționarului General al Literaturii Române (literele A, B și C, D) reprezintă, orice s-ar spune, un eveniment cultural notabil, prefigurând așteptata finalizare a unui *dicționar integral* – după cum putem citi și în „Cuvântul înainte” semnat de coordonatorul general acad. Eugen Simion. Nu ne propunem aici o prezentare a dicționarului, care continuă întucitva proiectul lansat la sfârșitul anilor '70 de către ieșeanul **Dicționar al literaturii române de la origini până la 1900** și extinde aria de cuprindere a ambițiosului DSR elaborat sub coordonarea trioului Mircea Zăciu-Marian-Papahagi-Aurel Sasu. Ne-ar lua prea multe pagini și, oricum, chestiunile de metodă și de redactare, ca și eventualele aspecte controversabile vor fi întoarse, sintem convingși, pe toate fețele de către criticii și istoricii literari. Reținem doar că avem de-a face cu un proiect totalizant, operând cu un concept foarte larg de literatură, în care intră și filozofia, folcloristica, gazetăria etc., în fine: un demers bazat pe o documentație bibliografică impresionantă, care-și propune să acopere, sub toate aspectele semnificative, literatura română din toate zonele locuite de români, inclusiv din exil și diaspora, de la origini până în prezent. Mai multe zeci de colaboratori de diferite vârste și calibre și-au adus contribuția la acest efort constructiv de mare anvergură, care impune și, totodată, obligă. Se cuvine să-i menționăm cel puțin pe membrii comitetului de coordonare și revizie: Magdalena Bedrosian,

Mihai Cimpoi, Iordan Datcu, Gabriela Drăgoi, Victor Durnea, Florin Faifer, Laurențiu Hanganu, Dan Mănuță, Gabriela Omăt, Rodica Pandeale, Remus Zăstroiu. Peste 1200 de articole-titlu despre scriitori, curente literare și publicații de profil, 350 de ilustrații, un volum enorm de informații și o bibliografie adusă la zi reprezintă, statistic vorbind, o performanță a acestei serii dicționaristice proiectate în șase volume. Rămân de evaluat, firește, „indicii” acestei performanțe.

În cele ce urmează, ne vom opri asupra segmentului autorilor armeni prinși în paginile acestui proiect monumental cu ambiții de exhaustivitate. E vorba, precizăm, atât de etnici armeni propriu-ziși cât și de autori cu ascendență armeană. Începem cu familia Asachi, din care dicționarul îi reține (firește) pe Gheorghe Asachi, cu un spațiu consistent, și pe fiica sa, traducătoarea Ermiona Asachi. Articolele sînt semnate de Algeria Simota și, respectiv, Leon Volovici, ultimul fiind de fapt preluat din **Dicționarul general al literaturii române până la 1900** (1979) iar primul – o variantă mult prescurtată, fapt explicabil prin ajustarea proporțiilor în economia unui ansamblu mult mai vast. Atrage însă atenția „românizarea” prin nemenționarea originii etnice a familiei. Vezi, în acest sens, menționarea lui Lazăr Asachievi, părintele lui Gheorghe, drept „Lazăr Asachi”. Un aspect desigur minor, dar care ar trebui, credem, corectat fie și de dragul probității istorice. Lucru curios însă: importantul traducător și orator Leon Asachi(évici), călugărit în 1820 sub numele de Leon, lipsește din acest dicționar (nu și din cel de la Iași, anterior

menționat), ceea ce, între noi fie vorba, nu prea cadrează cu laudabilele ambiții de exhaustivitate ale prezentului proiect. De menționat faptul că o parte dintre scrierile bătrînului cărturar (care păreau la un moment dat în întregime pierdute) au fost regăsite la începutul anilor '80 de către actualul mitropolit Antonie Plămădeală, care le-a și inclus într-o frumoasă monografie. Articolul recent al lui Dumitru Micu despre Vasile Conta face, de asemenea, abstracție de originea etnică. Origine care nu mai este omisă în cazul prozatorului, dramaturgului și traducătorului Edgar Theodor Aslan, al dramaturgului și publicistului Isaia C. Aslan sau al traducătorului Theodor Aslan (cu texte preluate din dicționarul ieșean).

În privința membrilor familiei Acterian: Haig, Arșavir și Jeni, articolele semnate de Florin Faifer (alt „co-artizan” al dicționarului de la Iași) se caracterizează prin probitate. Odată dispărută presiunea omogenizantă a vechiului regim ceaușist, armenitatea nu mai este – nu mai are cum fi – evi-

tată. Iată un fragment din articolul despre „ființa greu de mulțumit” și iubirea ei pentru pe atunci tînărul filozof Alexandru (Sănduc) Dragomir: „Luînd închipuirile drept adevăr, «armeanca» trăiește mistuitor, pînă la orbire, un sentiment care îi procură dezamăgiri și sfîșieri în suită”. Regretăm totuși spațiile mult prea mici atribuite celor trei, mai ales lui Jeni și lui Arșavir, în condițiile în care tot felul de anonimi și autori net inferiori (un exemplu strident între multe altele: penibilul veleitar Nicolae Danciu Petniceanu, contemporanul nostru) beneficiază de atenții sensibil sporite.

Întîlnim, cu plăcere, semnalată revista **Ararat** (articol succint semnat de Mircea Popa), însă remarcăm (cu neplăcere...) faptul că istoria publicației se oprește la 1942. Chiar nu are de-a face nimic cu cultura română ediția de după 1990 pentru a merita măcar o consemnare?

Prozatorul Ștefan Agopian se bucură de o atenție meritată: articolul semnat de Monica Spiridon onorează, fără doar și poate, personalitatea unuia dintre cei mai „artiști” și mai spectaculos-fantaști autori ai noștri, însă nu comentează scrieri precum **Ziua miniei** (1979) și **Însemnări din Sodoma** (1994, scris însă în anii '70) și nu a mai apucat să „prindă” dramatizările din volumul **Republica pe eșafod** sau romanul **Fric** (adăugate însă la lista de scrieri).

Un alt autor armean prezent în acest dicționar este Vartan Arachelian, care beneficiază de atenția și competența unui cercetător serios și profesionist precum Nicolae Mecu. O absență regretabilă este în schimb cea a lui Gabriel Diradurian.

Oprim aici lista, desigur incompletă, a observațiilor. Vom reveni însă, neapărat, cu un alt proiect. Alte volume din seria celor șase proiectate sînt deja pe drum...

Cristina MANUK

CĂTRE REDACȚIA REVISTEI ARARAT

Am citit articolul semnat de Ion Rogoianu, *O bijuterie a Bucureștiului, Casa Melik*. El reia informațiile din alte relații din presa scrisă sau electronică. În circumstanțe normale ar trebui să ne bucurăm, ca armeni, de înmulțirea referințelor din ultimul timp la acest unicat arhitectonic care, să precizăm, face parte din patrimoniul comunității armenice. Numai că istoria acestui *unicat* are și o față tristă despre care, cu sau fără intenție, este eludată în aceste producții publicistice. E vorba despre abuzul prin care această proprietate aflată zeci de ani în moștenirea Bisericii Armene a fost trecută în proprietatea Sfântului Popular al Municipiului București în anii '60. La 2 ani după confiscare Episcopia Armeană a fost constrînsă să semneze un act de donație pe care, iată, de mai mulți ani încercăm să-l anulăm prin Justiție. Procesul se află în curs la Înalta Curte de Casație și Justiție. Deloc întîmplător, ori de cîte ori vine sorocul unui nou termen de judecată, în presa scrisă, sau la o televiziune națională, apare un reportaj elogios nu doar despre trecutul acestui edificiu, dar și despre muzeul pe care-l găzduiește de cînd am pornit demersurile de recuperare! Am cerut acum 3 ani lui Dumitru Tinu să publice o astfel de rectificare după ce *Adevărul* s-a referit la istoria clădirii și destinația sa culturală de azi dar, din păcate, ne-a fost refuzată corecția necesară.

Revenind la reportajul dumneavoastră, cred că articolul ar fi trebuit însoțit de o notă a redacției prin care să se precizeze destinul vitreg pe care l-a avut această proprietate a comunității armenice. Vă rog să dați publicității această notă. Măcar o publicație armeană să facă excepție și să deoace acreditarea prin cuvîntul tipărit a unui raport petrecut în vechiul regim și prelungit prin complicitatea autorităților de azi!

Cu cele mai bune sentimente,

Vartan Arachelian, vice-președinte al Consiliului Eparhial al Bisericii Apostolice Armene din România.

Precizare

Revista *Ararat* a publicat în ultimii 15 ani mai multe articole în care a făcut mențiunea privind adevărul proprietar al Casei Melik. Amintim din șirul acestor articole pe cel publicat în numărul 9 din 1994 sub semnătura scriitorului Bedros Horasangian cu titlul „Casa Melik și mistificările”. Materialul publicat (*O bijuterie a Bucureștiului, Casa Melik*) despre care se face referire nu se dorește a fi decît un argument în dorința de a sublinia încă o dată valoarea de patrimoniu a acestei case. Rămînem deschiși în continuare oricăror dezbateri legate de situația juridică a acestui imobil care sperăm să revină proprietarului de drept adică Bisericii Armene din România.

Concert de muzică franceză cu EDUARD TUMAGIAN

În primele luni ale acestui an am avut satisfacția de a-l asculta pe baritonul Eduard Tumagian în două producții de operă pe scenele bucureștene. Cu Orchestra Națională Radio sub bagheta lui Milen Nahev apreciatul cîntăreț împreună cu soprana Elena Mosuc au interpretat rolurile principale din opera „Puritanii” de Bellini, operă reprezentativă a *bel-cantoului* italian. După un scurt răstimp Eduard Tumagian, în ziua aniversării sale a fost protagonistul spectacolului „Simon Boccanegra” de Verdi pe scena Operei Națională din București. Și iată că în ultima zi a lunii martie 2005, pe scena Studioului de concerte „Mihail Jora” baritonul Eduard Tumagian a excelat într-un program de „chanson”-uri din repertoriul muzical modern francez al secolului al XX-lea, în concertul simfonic al Orchestrei de Cameră Radio, dirijat de Cristian Mandeal.

Programul propus pentru acest concert vocal-sinfonic cuprinde lucrări de compozitori francezi, care au creat în ultima perioadă a secolului XIX și mai ales în prima jumătate a secolului XX, influențându-se reciproc în activitatea componistică.

Concertul s-a deschis poate cu lucrarea cea mai puțin reprezentativă, pentru mînunchiul de compozitori francezi pe care i-am ascultat. „Concertul pentru Orchestră mică” de Albert Roussel scris în 1927 într-un aluziv neoclasicism, dar puțin expresiv. Este structurat în trei părți, mișcat-lent-mișcat, ultima parte *Presto* fiind animată, într-un duo armonios în care ritmurile melodice alternează de la corzi la suflători și înapoi.

A urmat concurența franceză la muzica de film pentru producția cinematografică despre Cervantes a regizorului german G. W. Pabst, avîndu-l ca interpret pe celebrul bas rus Șaliapin. Comanda a fost lansată pentru Maurice Ravel, dar mai prompt tînărul Jacques Ibest a compus ciclul „Cîntecele lui Don Quichotte”, care a fost preluat în filmul lui Pabst Ravel și-a continuat munca începută și a definitivat și el ciclul „Don Quichotte către Dulcinea”, care a constituit ultima sa compoziție înaintea morții, survenite în 1937. Aceste două cicluri vocale pentru voce bărbătească și orchestră au fost interpretate, în simfonicul dirijat de Cristian Mandeal, de către excepționalul bariton Eduard Tumagian. Ciclul lui Ibest format din patru cîntece are un „discret parfum modal iberic”, este mai puțin expresiv, dar de un lirism marcat mai ales de acompaniamentul harpei în primul cîntec și de patosul celui ultim, un fel de testament spiritual al eroului. Ciclul ravelian alcătuit din trei cîntece este ritmat, sugerînd, în primul rînd flamenco, este patetic în rugăciunea mediană și în ritm franco-spaniol expresiv în ultimul. Eduard Tumagian a redat cu multă expresie caracterul celor două cicluri, liric și discret în cel a lui Ibest și cu mult patos, expresiv și cu joc de scenă în cîntecele lui Ravel, aplaudat cu frenezie și prelung.

Compoziția „Colțul Copiilor” de Claude Debussy a încheiat concertul de muzică franceză, compozitorul „vag impresionist” fiind cel mai „bătrîn” din mînunchiul de patru compozitori prezenți în program. De altfel Debussy și

Ravel care au dominat muzica franceză în epoca 1850-1950 nu s-au ignorat, deoarece deseori s-a subliniat că Ravel este debussyan, ca și Debussy ravelian. „Colțul Copiilor” este o suită de șase scene pentru copii, „o carte cu poze sonore”, scrisă de Debussy pentru pian. André Caplet era un mare șef de orchestră de talie mondială la începutul secolului XX și a întocmit o serie de reducții pentru pian a lucrărilor simfonice debussyene. De data aceasta în sens invers el a orchestrat „Colțul Copiilor”, formă simfonică pe care Debussy și-a însușit-o și a dirijat-o în premieră. Debussy are multe creații majore, dintre care menționăm drama lirică „Pelléas și Mélisande” și poemul simfonic „Preludiu la după-amiaza unui faun”, printre care aceste miniaturi transformate în „muzică simfonică” se pierd, dar amintesc despre tandrețea unei epoci fericite din viață. Orchestra de Cameră Radio a executat cu acuratețe muzicală suita de scene, accentuată de gestica atât de expresivă a dirijorului Cristian Mandeal, care antrenat în ritmuri și melodii, a schițat chiar un „Cakewalk” în ultima parte a suitei.

Un concert simfonic de apreciată valoare artistică ce ne-a mai scos din tiparele clasico-romantice la care au contribuit pe deoparte compozițiile franceze moderne cuprinse în program, iar pe de alta – prestația muzicală a Orchestrei de Cameră Radio a dirijorului Cristian Mandeal și vocea pătrunzătoare și deosebit de nuanțată a baritonului Eduard Tumagian.

Eugen TODĂ

La despărțirea de Papa Ioan Paul al II-lea, un prieten al armenilor

Comunicat

Duminică, 3 aprilie, în Catedrala armeană „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din București, a avut loc slujba de *recviem* pentru odihna sufletului celui care a fost și va rămâne un frate al Bisericii și neamului nostru, un apostol al păcii, fraternității și iubirii între biserici și popoare, Sfințul Părinte Papa Ioan Paul al II-lea.

În timpul predicii, Înalț Preasfinția Sa Arhiepiscopul Dirayr Mardichian, purtând pe dreapta sfințită inelul arhiepiscopal dăruit de Sanctitatea Sa în timpul vizitei Sfințului Părinte în Armenia, a vorbit credincioșilor despre personalitatea și misiunea apostolică în slujba umanității și a iubirii creștine pe care acesta a purtat-o până la ultima bătaie a inimii sale mult încercate.

Tot atunci, Înalț Preasfinția Sa Arhiepiscopul Dirayr Mardichian, a îndemnat poporul credincios la rugăciune pentru cei trei tineri care au fost răpiți în Irak, jurnaliști, printre care se află și fiul comunității noastre Eduard Ovidiu Ohanesian. Astfel, toți enoriașii și clerul s-au rugat pentru întoarcerea grabnică și în siguranță a celor ce se află în primejdie.

Consiliul Eparhial

NUNȚIATURA APOSTOLICĂ DIN ROMÂNIA MONSENIORULUI JEANN CLAUDE PERISSET NUNȚIU APOSTOLIC

Monseniore,

Duminică, 3 aprilie, credincioșii Bisericii Armene din București s-au strâns îndoliați în fața altarului Catedralei Armene din București pentru a înălța împreună cu păstorii lor pioasă rugăciune pentru acela ce a fost și va rămâne meru pentru noi un frate iubit al neamului nostru și un simbol de neșters al iubirii și unității între biserici și popoare, Sanctitatea Sa, Sfințul Părinte Papa Ioan Paul al II-lea.

Având pe deget inelul dăruit de Sanctitatea Sa și astfel plin de

19 ianuarie 2005, Vatican.
Papa Ioan Paul al II-lea a asistat la dezvelirea statuiei Sfințului Grigore Luminătorul din Bazilica Sfințului Petru din Vatican.

În ziua de 2 aprilie, 2005, Papa Ioan Paul al II-lea, un mare propovăduitor al păcii și înțelegerii între oameni, un mare susținător al celor oprimați dar și al valorilor creștine, ne-a părăsit.

Întreaga omenire cunoaște activitatea Marelui Papă dispărut, contribuția sa la prăbușirea dictaturilor comuniste din Europa de Est, la o mai bună înțelegere între popoarele lumii, la apropiere între toate bisericile și religiile și, tocmai din această cauză, așa vrea să mă refer în cele ce urmează, la faptul că Papa Ioan Paul al II-lea a fost un mare prieten al Armeniei, al armenilor, un profund cunoscător al istoriei noastre.

Papa Ioan Paul al II-lea a fost primul papă care a vizitat Armenia în Septembrie 2001. În cursul acestei vizite istorice, el a subliniat faptul că exterminarea a 1.5 milioane de armeni în 1915, a reprezentat primul Genocid al secolului XX. El a ținut să viziteze monumentul memorial de la Dzidzernagapert (Erevan)

închinat celor ce au pierit în cursul acestor masacre, s-a închinat în fața flăcării veșnice ce arde în centrul acestui monument sfânt pentru armeni și s-a rugat ca Bunul Dumnezeu să „protejeze pe locuitorii acestui pământ care, de secole, au pus atîta credință și nădejde în EL”. Continuînd, Papa a rugat pe Cel de Sus să „șteargă orice lacrimă din ochii lor (armenilor) și să le dăruiască o viață care să dăinuie pe vecie”.

Printre multe dovezi ale prieteniei pe care Papa a nutrit-o pentru armeni, merită semnalate multiple vizite întreprinse la Vatican de către conducătorii Armeniei și ai Bisericii Armene și faptul că, în acest an, din inițiativa sa, imensa statuie din marmură a Sf. Grigore Luminătorul, părintele Bisericii Armene, a fost instalată în galeria sfinților din Catedrala Sf. Petru din Vatican.

Așa vrea să închei aceste câteva rînduri cu cuvintele Papei rostite pe aeroportul Zvartnot, la plecarea sa din Armenia: „Dragi prieteni armeni, pastrati-vă speranța”.

Eu cred că nu pot exista cuvinte mai înțelepte care să ne facă pe noi armenii din lumea întreagă să mergem înainte, să muncim, să luptăm, să facem tot posibilul ca ruga Papei ca Armenia și armenii să dăinuie pe vecie, să se împlinescă.

Laniș Anton SAHAZIAN,
Toronto,

Catolicul Karekin al II-lea alături de Papa Ioan Paul al II-lea, Erevan, 25 septembrie 2001

[...] În îndelungata sa istorie, poporul armean a plătit un preț scump pentru fidelitatea față de propria sa identitate. Ajunge să ne gândim la înspăimîntătoarea exterminare în masă suferită la începutul secolului al XX-lea. Pentru amintirea veșnică a acelor victime - circa un milion și jumătate în doar trei ani - aproape de capitala Erevan se înalță un solemn memorial, unde, împreună cu Catolicul Tuturor Armenilor, am înălțat o rugăciune intensă pentru cei morți și pentru pace în lume. [...]

Ultima etapă a călătoriei mele apostolice a constituit-o Mănăstirea Khor Virap, expresie care înseamnă „fîntina adîncă”. Acolo, conform tradiției, se află puțul adînc de 40 de metri în care regele Tiridate al III-lea l-a ținut prizonier pe Sfințul Grigore Luminătorul din cauza credinței sale în Cristos, pînă cînd Sfințul, prin rugăciunile sale, i-a mijlocit o vindecare extraordinară, regele convertindu-se și botezîndu-e împreună cu familia sa și cu tot poporul. Acolo, ca un simbol al credinței cu care Grigore i-a luminat pe armeni, mi-a fost înmînată o făclie, pe care am așezat-o în mod solemn în noua capelă din Aula Sinodului Episcopilor. Lumina aceea arde de 17 secole! Arde în lume de două mii de ani! Nouă, creștinilor, preaiubiți frați și surori, ni se cere nu să o ascundem, ci să o alimentăm, pentru a orienta mersul omenirii pe căile adevărului, iubirii și păcii!

PAPA IOAN PAUL AL II-LEA

27 septembrie,
Ecimiadzin

Papa Ioan Paul al II-lea a oficiat Missa în rit latin alături de monseniorul Der Nersessian, episcopul armenilor catolici din Armenia în fața Marelui Altar exterior de la Ecimiadzin în prezența unui mare număr de credincioși catolici veniți nu doar din Armenia ci și din țări vecine.

flare catolică, în aceste momente de grea cumpănă și de doliu și ne rugăm împreună pentru pacea sufletului său și pentru slava Bisericii.

Dumnezeu să-l ierte iar vouă să vă dăruiască putere și mîngîiere!

Vă sărută frățește în numele său și al poporului armean credincios,

ARHIEPISCOP
DIRAYR MARDICHIAN

Arhiepiscopul
Bisericilor Armene
din România și Bulgaria

București, 24 aprilie 2005, în fața Senatului României (Foto: Mihai Gheorghiu)

Nu credem că în ultimii 15 ani, ca să nu spun mai mult, s-au organizat în București atâtea manifestări având ca scop principal comemorarea Genocidului săvârșit în 1915 împotriva poporului armean. Poate că împlinirea a 90 de ani de la declanșarea crimelor împotriva armenilor ne-au mobilizat în a arăta că nu uităm tragedia noastră dar, în același timp, dorim să fie cunoscută și în această țară. Pentru că în anii ce au trecut în afară de revistele noastre sau de

cîteva cărți apărute, pe care nici măcar nu le-am lansat, nu prea am excelat în a ne face auzit glasul cînd vine vorba de Genocid. Dar iată că o atitudine pozitivă venită din partea cîtorva inimoși conaționali a pornit, în acest an, „motorul” acțiunilor dedicate tragediei noastre. Deși manifestările de

TREI ZILE DE ACȚIUNI DEDICATE GENOCIDULUI

comemorare au avut loc într-un moment în care mass-media românească se concentra pe congresul PSD sau pe tragedia ziaristilor români răpiți în Irak - printre care se află și un tânăr de origine armeană - totuși am reușit să facem cunoscut demersul nostru în societatea românească. Printr-o expoziție,

un simpozion, dezvelirea unui monument și aprinderea unor lumînări în fața sediului Senatului României. Dar acțiuni de comemorare au fost organizate și la Constanța, Iași, Cluj, Galați și Pitești. Acestor evenimente am dedicat cea mai mare parte a paginilor suplimentului de față pentru că un astfel de demers nu a mai avut loc în comunitatea noastră, îndrăznesc să spun, de peste 50 de ani.

Mihai STEPAN-CAZAZIAN

Monumentul Genocidului ridicat în curtea Catedralei Armene din București (Foto: Mihai Gheorghiu)

MIZA LUI 24 APRILIE

Cui și de ce îi trebuie recunoașterea genocidului?

Pe 24 aprilie, în întreaga lume a fost marcată cea de a 90-a comemorare a genocidului armean. De la Erevan pînă la Los Angeles, trecînd prin Moscova și Paris, au avut loc manifestări comemorative menite să dea un și mai puternic impuls campaniei pentru recunoașterea internațională a genocidului. Trebuie bine înțeles că necesitatea recunoașterii internaționale a genocidului nu emană doar din nevoia de reparație morală a diasporei, dar și din interese pragmatice ale statului armean de astăzi. Dacă pînă la apariția Armeniei independente eforturile debile ale diasporei au dat extrem de puține și nesemnificative rezultate, odată cu instalarea în fotoliul prezidențial de la Erevan a lui Robert Kočecarian și transformarea recunoașterii internaționale a genocidului în prioritate a politicii externe a țării chestiunea a căpătat o nouă greutate internațională. Nu numai că organizațiile de lobby armenesti au căpătat sprijinul oficial al Erevanului, dar, prin gura președintelui, a ministrului de externe sau a șefilor delegațiilor parlamentare, revendicările armenesti au fost auzite de la tribuna Organizației Națiunilor Unite, la summiturile Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa sau la Adunarea Parlamentară a Consiliului European. La Casa Albă sau la palatul Elysée, armenii nu mai trebuiau să cerșească bunăvoința vreunui demitar pentru a-și transmite păsurile la cel mai înalt nivel. Chestiunea armeană avea acces direct pe covorul roșu. Iar rezultatele au început să apară, în ultima perioadă întrecînd poate și cele mai optimiste așteptări.

Revenind la întrebarea „cui și de ce îi trebuie recunoașterea internațională a genocidului?”, să vedem de ce statul armean este principalul beneficiar al acestui proces. Din 1991 încoace, Turcia duce față de Armenia o politică agresivă, de susținere totală a Azerbaidjanului în conflictul din Karabagh. În ciuda faptului că este partener al Armeniei în Organizația Mondială a Comerțului, Turcia încalcă regulamentul acestei organizații și nu ridică blocada împotriva Armeniei. În paralel, Ankara condiționează stabilirea relațiilor diplomatice cu Erevanul de predarea Karabaghului Azerbaidjanului și de renunțarea la subiectul genocidului. Să nu uităm că, în dreptul internațional, refuzul stabilirii relațiilor diplomatice și, mai ales, blocada unei țări vecine sînt considerate ca acte de război. Așadar, astăzi Turcia se poartă față de Armenia ca o țară agresoare, fără ca nimeni să o sancționeze în mod concret. Dacă la toate acestea ne amintim și de faptul că fostul președinte turc, defunctul Turgut Özal, plănuia o intervenție militară în conflictul din Karabagh, vedem greutatea diplomatică pe care ar avea-o o puternică recunoaștere internațională a genocidului. Prin condamnarea internațională a exterminării armenilor în timpul primului război mondial, Turcia trebuie să-și capete eticheta meritată de stat agresor față de armeni și Armenia, ceea ce, în perspectiva evoluțiilor viitoare ale conflictului din Karabagh, ar constitui o anumită garanție politică de temperare a poftei intervenționiste ale Ankerei. În 1993, Turgut Özal se putea gîndi liniștit la invadarea Armeniei, el trebuind să se „teamă” doar de protestul diplomatic al Uruguayului și Ciprului. Astăzi, Franța, Italia, Belgia,

Vartan MARTAIAN

(continuare în pagina 7)

EXPOZIȚIA „ARMENII ÎN ROMÂNIA. MĂRTURII ȘI DESTINE“

În holul Teatrului Național din București a avut loc vineri 22 aprilie vernisajul expoziției *Armenii în România. Mărturii și destine*. Expoziția a fost realizată de Uniunea Armenilor din România împreună cu Arhiepiscopia Bisericii Armene din România. Pe un panou central al expoziției se puteau vedea fotografii document din 1915 înfățișând imagini ale tragediei armenice dar și monumentul de la Erevan închinat Genocidului. Simbolic în fața panoului au fost așezate o candelă aprinsă, un drapel armenesc și o coroană de brad. Pe panou se mai puteau citi câteva fraze spuse de Papa Ioan Paul al II-lea, Henry Morgenthau, ambasador al SUA în Imperiul Otoman între anii 1913-1916, Fridtjof Nansen și istoricul Arnold J. Toynbee care vorbesc despre tragedia armenilor. Pe un alt panou am putut vedea copia articolului din ziarul *Adevărul* (din 23 decembrie 1915) în care se vorbește despre exterminarea poporului armean. Mărturiile despre supraviețuitorii Genocidului, veniți după 1915 în România, se puteau vedea în fotografiile reprezentând Orfelinatul de la Strunga (jud. Roman) sau imaginea unui grup de copii sosiți în portul Constanța în 1920. De asemenea în vitrine au fost expuse: un pașaport Nansen ce a aparținut lui Dicran Martaian, un certificat de „onorabilitate și bună purtare” emis de Uniunea armenilor în 1925, o legitimație emisă tot de UAR în 1920 dar și un pașaport eliberat de reprezentanța diplomatică a Armeniei la Constantinopol, în 1922,

Actorul Florin Chevorchian (în dreapta)

pentru o familie de armeni ce dorea să vină în România. Într-o altă vitrină au fost expuse câteva cărți apărute în Diaspora și România care au tratat subiectul genocidului. Din păcate volumul *Istoria unui Genocid aproape ignorat* de Sergiu Selian ce urma să fie prezentat în ziua vernisajului nu a apărut din motive independente de voința Editurii *Ararat*. Dar anul comemorării Genocidului nu s-a încheiat așa că vom alege un alt moment pentru a lansa această carte. Principala secțiune a expoziției s-a dorit a fi un scurt istoric în imagini sau obiecte religioase a existenței acestei comunități pe teritoriul României. Prin fotografii, prezentând personalități ale comunității sau lăcașe de cult, prin obiecte religioase sau cărți vechi vizitatorii au putut pătrunde în istoria unei comunități respectate pe aceste meleaguri. Sigur că spațiul de expoziție și timpul destul de scurt avut la dispoziție de organizatori nu a permis o prezentare mai amplă a comunității armenice. Dar, credem scopul acestei inițiative a fost atins mai ales că amplasarea expoziției în holul Naționalului bucureștean a permis unui mare număr de vizitatori, măcar veniți la spectacole de teatru, să vizioneze aceste mărturii ale armenilor din România. Trebuie subliniat aici și totodată aduse mulțumiri conducerii Teatrului Na-

Vartabed Khoren Zacarian, senatorul Varujan Vosganian, Excelența sa Yeghishe Sargsyan și Vartan Arachelian

țional din București care ne-a găzduit dar și domnului Mihai Oroveanu, director al Muzeului Național de Artă Contemporană și al Fundației ARTEXPO care ne-a ajutat în realizarea acestei expoziții. De asemenea trebuie subliniat că materialul fotografic a fost selectat și pus la dispoziție de redacția *Ararat*, câteva documente și cărți au fost oferite spre expunere de Arhiva Culturală Română iar piesele de cult și manuscrisele prezentate au fost aduse de la Muzeul Eparhiei Armene. Toate acestea nu puteau fi expuse fără o atență supraveghere a obiectelor, deosebit de valoroase, asigurată pe tot parcursul expoziției de firma de pază *Scor-*

Vartabed Khoren Zacarian

sese. Mulțumiri și societății *Romart SRL* conduse de dl Bergi Abagian care a adus câteva covoare, cu motive orientale ce au completat într-un mod fericit aspectul general al expoziției.

Luări de cuvânt

În deschiderea expoziției a vorbit domnul Vartan Arachelian, vice-președinte al Consiliului Eparhial al Bisericii Armene din România care a subliniat că:

„(...) Această expoziție organizată acum vine după cea care a fost realizată în București acum 75 de ani când comunitatea armeană era mult mai numeroasă. (...)”

Nu putem avea o dimensiune reală a comunității armenice din România dacă nu am aminti că o mare parte a membrilor săi au sosit în această țară ospitalieră după Genocidul din 1915 care, acum, la 24 aprilie, comemorăm 90 de ani de la săvârșirea sa.

În fața celor prezenți precum și a reprezentanților misiunilor diplomatice care au participat la vernisaj, ambasadorul Republicii Armenia la București, excelența sa Yeghishe Sargsyan a spus:

„Pentru mine este o mare plăcere să am posibilitatea de a vorbi cu prilejul deschiderii expoziției, care ne permite o scurtă

trecere în revistă a istoriei comunității armenice din România. O comunitate cu tradiții bogate în coexistența cu prietenosul popor român și care împarte cu el valori comune.

Cum se poate vedea din exponate, istoria acestei comunități este o parte a națiunii armenice, precum este și relația armeano-română.

Există două motive principale care i-au dus pe armeni departe de patria lor. În primul rând: conducătorii din diferite țări i-au invitat pe comercianții și pe meșteșugarii armeni să participe la dezvoltarea comerțului și a meșteșugurilor în țările lor, acordându-le un rol special în relațiile comerciale dintre est și vest. Același lucru s-a întâmplat în Principatul Moldovei. Domnitorul Moldovei Alexandru cel Bun a acordat armenilor privilegii și i-a scutit de plata impozitelor și taxelor. În Hrisovul domnesc din anul 1401 el și-a dat acordul pentru ca Episcopul armean să poată fi numit conducător al Bisericii Apostolice Armene în Suceava, capitala Moldovei. Începând cu această perioadă, se poate vorbi despre o comunitate armeană organizată în Moldova. Aceste tendințe au continuat, mai ales, în timpul domniei lui Ștefan cel Mare, în a doua parte a secolului XVI. Descriind importanța comerțului și a economiei în crearea Principatului Moldovei, vestitul istoric și om de stat Nicolae Iorga a menționat rolul special pe care l-au avut armenii în acest proces. Armenii au servit întotdeauna onest noii lor patrii în toate domeniile vieții, păstrându-și identitatea națională, religia, cultura și tradițiile.

Al doilea motiv nefericit care i-a determinat pe armeni să-și părăsească patria constă în situația geopolitică și economico-socială nefavorabilă din Armenia în diferite perioade ale istoriei sale, în special în Evul Mediu, fiind ocupată și împărțită de

diferite puteri. În mare parte comunitatea armeană din România este alcătuită din descendenți ai celor care au supraviețuit Genocidului din Imperiul Otoman în anul 1915, când au fost uciși 1,5 milioane de armeni: bărbați, femei, bătrâni și copii, reprezentând două treimi din populația armeană din Turcia, fiind distruse orașele, satele, bisericile și școlile lor. Numai o mică parte a supraviețuitorilor masacrelor organizate și a găsit refugiu în țări prietenoase, precum România. După acest prim Genocid al secolului XX, mii de refugiați armeni au ajuns în România.

După 90 de ani de la această tragedie, este obligația mea de a exprima încă o dată României, altor țări din toată lumea și multor personalități, aparținând diferitelor națiuni, sincera mea apreciere a umanitarismului lor, inclusiv unor pe simpli turci care și-au riscat viața salvând vieți armenesci.

Fiind o parte integrantă a vieții contemporane a societății românești comunitatea armeană a jucat un rol important în dezvoltarea relațiilor de prietenie tradițională armeano-română, care au căpătat o nouă expresie după independența Armeniei și stabilirea celei de-a III-a Republicii în anul 1991. De 15 ani între noi există relații bilaterale încununate de succes în toate domeniile vieții care, sînt convins, vor aduce noi realizări în beneficiul popoarelor noastre prietene.

Doresc să exprim cele mai bune urări de prosperitate și fericire tuturor celor prezenți.”

În continuare a luat cuvîntul dl senator Varujan Vosganian care a spus:

„În primul rînd aş vrea să explic titlul expoziției noastre: «Armenii din România – mărturii și destine». De fapt destinul poporului armean este el însuși o mărturie. Armenii sînt un popor special, dar bunicul meu avea o vorbă: «Noi nu ne deosebim prin ceea ce sîntem. Noi ne deosebim mai ales prin morții pe care fiecare din neamul nostru îi plîngem.» Și dacă acum ne reîntoarcem cu memoria, fiecare către morții săi atunci poporul armean este cu adevărat un popor special. (...) Poporul armean, în ciuda vicisitudinilor istoriei, a rezistat. Și nu a rezistat oricum. Omenirea a celebrat în 2001, 1700 de ani de la creștinarea armenilor, creștinism păstrat cu sacrificii uriașe (...)”

Armenii au reușit să construiască o civilizație care a îmbinat în mod miraculos cultura, negoțul și, dacă au realizat aceasta, este pentru faptul că au urmat cele patru brațe ale crucii. Adică să-și ducă cu ei trecut, adesea sufletește, ducîndu-și cu ei mormintele strămoșilor, să privească spre viitor, să fie loiali țării în care locuiesc și să aibă credință în Dumnezeu.

Această expoziție arată dăinuirea de peste 1.000 de ani a armenilor pe aceste meleaguri (...) Niciodată armenii din România nu →

Un titlu scurt dar care semnifică atîta suferință și tristețe ce greu o poți exprima în cuvinte, o suferință cumplită ce a provocat răni care nu s-au vindecat pînă azi și nu se vor vindeca niciodată. În urmă cu 90 de ani, 1.500.000 de martiri armeni, nevinovați, lipsiți de apărare, căci liderii lor fuseseră deja exterminați, au pierit în chinuri groaznice, greu de imaginat, lăsînd în urma lor o imensă jale. Pe 24 aprilie, zi de doliu pentru toți armenii, ne plîngem strămoșii dragi, îi comemorăm, îi pomenim. Astfel de manifestări au loc pretutindeni, acolo unde mai există armeni.

Comunitatea armeană din Constanța, cu multă tristețe în suflet, a dedicat o serie de manifestări comemorative lor, celor care au pierit atunci, acum 90 de ani. Cu toții știm că acest pămînt primitor, a fost gazdă pentru cei care au supraviețuit măcelului barbar și odios provocat de „junii turci”, care pusese mîna pe putere în Turcia în timpul primului război mondial și care au dorit să-i elimine complet pe armeni, mai mult să-i extermine pe toți creștinii pentru ca Asia Mică să fie populată numai de musulmani.

Manifestările au debutat cu o Conferință de Presă, care a avut loc pe data de 22 aprilie, la orele 10⁰⁰, la sediul Uniunii, la care au participat reprezentanți ai presei,

→ au avut a revendica ceva decît dreptul de a contribui la prosperitatea acestei țări (...) Majoritatea celor prezenți aici sîntem nepoții sau strănepoții celor care s-au salvat atunci. Armenii de pretutindeni și cei care îi prețuiesc comemorează ziua de 24 aprilie ca ziua Genocidului săvîrșit împotriva armenilor de către autoritățile otomane...

În numele Uniunii Armenilor din România, cu binecuvîntarea Bisericii Ortodoxe Apostolice Armele din România vreau încă o dată să aduc recunoștința noastră autorităților române și poporului român care au fost printre primii care i-au primit pe apatrizii armeni.

Ziua de 24 aprilie trebuie să fie o zi în care noi ne reîntoarcem cu pioșenie către morții noștri, să le purtăm în continuare amintirea și să facem totul pentru ca aceste lucruri să nu se mai întîmple.

Și, pentru acest lucru, nu este suficientă doar recunoașterea noastră, nu numai propria noastră durere, trebuie să existe și o recunoaștere ca atare a forurilor internaționale. Trebuie ca Turcia, moștenitoarea legitimă a Imperiului Otoman, să recunoască oficial acest genocid.“

*

Două momente artistice au întregit acest vernisaj. Actorul Florin Chevorchian a recitat poezia „Acesta este pentru Zarif” de Diana Ter Hovanessian iar vartabet Khoren Zacarian a interpretat melodia „Haiastan”.

A ținut să spună cîteva cuvinte doamna Ema Simigian, fiica lui Osep Simigian singurul supraviețuitor al Genocidului care mai trăiește în România.

Constanța

NOUĂZECI DE ANI DE LA GENOCID

televiziunii și radioului constănțean. Conferința a fost ținută de Parohul Bisericii Armele din Constanța, Protopop Avedis Mandalian, de Dl. Hacı Garabet, Președintele Uniunii Armenilor din Constanța, de Vicepreședinții Uniunii, Dl. Mihai Chircor și Dna Carmen Dropol, precum și de Secretarul General al Comitetului UAR, Dl. Gabriel Gargalian.

Acastă conferință, prima de acest gen pentru armenii din Constanța, a prilejuit mediatizarea acestui masacu de proporții, iar comemorarea lui reprezintă „un moment de reculegere, de recunoaștere, de mulțumire străbunilor noștri fără de care noi nu am fi existat” a declarat Dl. Hacı Garabet în cadrul Conferinței.

Manifestările au continuat în aceeași zi la Teatrul Elpis, la orele 18⁰⁰, cu un program special, al cărui scop a fost de a evoca suferințele prin care au trecut străbunii noștri. Au participat personalități de seamă din Constanța, reprezentanți ai etniilor din întregul județ, conaționali noștri.

Programul susținut a fost extrem de emoționant. El a fost deschis de Președintele Uniunii, Dl. Hacı Garabet. Fiecare moment ce a urmat i-au sensibilizat și impresionat pe absolut toți cei prezenți în sală.

Astfel Dna Profesor Arșaluis Sarchisian Gurău a prezentat un scurt istoric al tristului eveniment, presărat cu versuri emoționante scrise inițial în limba turcă și traduse cu atîta măiestrie chiar de bunicii său. Programul a continuat cu momente muzicale și lirice, triste, interpretate de compatrioții noștri, Luiza Terzian care a și pregătit acest program, Cristine Saragian, Tamara Tumanian și „armeanul nostru cel mai cunoscut” căci astfel a fost prezentat, inegalabilul Harry Tavitian. Programul a fost încheiat prin cuvîntul sensibil, ținut de Parohul Bisericii, Protopop Avedis Mandalian, care a subliniat printre altele, ceea ce fusese menționat și de Vicepreședintele Comitetului, Dl. Mihai Chircor, și anume faptul că armenii nu cer decît să li facă dreptate și să se recunoască adevărul, și anume faptul

ca pentru că a fost realmente foarte impresionat de tot ce văzuse și auzise în cadrul programului. Apoi am văzut o reprezentanță a minorității bulgare, cu lacrimi în ochi, rugîndu-mă să-i recomand cărți pentru a citi mai mult despre această tragedie. Și nu în ultimul rînd doresc să menționez că tot ce s-a scris în presa locală despre acest eveniment, a fost emoționant și le mulțumim mult dar mai cu seamă m-aș opri asupra articolului din cotidianul „Ziua”, scris de Charles Tannok, Președintele Comisiei pentru Drepturile Omului a Parlamentului European și intitulat „Genocidul armenesc și povara amintirilor”. Domnia sa scrie: „Toate războaiele au un final, în cele din urmă. Însă amintirea atrocităților pare că nu dispăre niciodată... Cea de-a 90-a comemorare a masacrării armenilor în 1915, ordonată de Junii Turci ai Imperiului Otoman și executată de kurzi, reprezintă o rană care nu se vindecă, însă una care trebuie tratată, dacă se dorește ca progresul Turciei spre aderarea la Uniunea Europeană să decurgă fără incidente.” Tot articolul este cutremurător dar ce mi-a mai atras atenția în mod deosebit este și finalul articolului: „Viitorul va începe numai atunci cînd Turcia - la fel ca Germania, în trecut, și Serbia și Croația în prezent - își va repudia politica de negare și își va recunoaște oribilele crime din 1915. Numai atunci trecutul va deveni cu adevărat trecut.” Și așa mai dori să mai amintesc despre un alt eveniment comemorativ care pe mine, personal, m-a mișcat pînă la lacrimi. Este vorba de faptul că în Armenia, la Ecimadzin, au fost invitați 1.500.000 de oaspeți, atîta cît se estimează că au fost masacrați aici în 1915.

Șirul manifestărilor comemorative ale victimelor Genocidului, s-a încheiat în acest an, aici la Constanța, printr-o slujbă de pomenire, ținută din suflet, de Der Hayr, pe data de 24 aprilie, orele 12:00, la Biserica Armeană, la care a participat un număr mare de enoriași de-ai noștri; toți au aprins o lumină și s-au rugat pentru sufletele care au pierit, pentru ca ele să se odihnească în pace!

La sfîrșitul manifestărilor domnul profesor Marcel Agop și doctorul Zare Nazaryan au împărțit pachete cu alimente unui număr mare de bătrîni nevoiași, enoriași ai Bisericii Armele din Iași.

Profităm de această ocazie pentru a mulțumii tuturor celor care au fost prezenți, precum și domnului senator Varujan Vosganian pentru amabilitatea de a accepta și patrona această manifestare.

Dr. Zare NAZARYAN

Președintele Consiliului Parohial al Bisericii Armele din Iași

Cu acest prilej au fost prezente numeroase personalități culturale, politice, un public larg, toți membrii comunității armele din Iași împreună cu domnul senator Varujan Vosganian care a deschis manifestările ținînd un moment de reculegere în memoria victimelor genocidului, după care a făcut o scurtă prezentare, începînd cu is-

că masacrul din 1915 împotriva armenilor, a fost un Genocid. Deja multe state îl recunosc a subliniat dumnealui, chiar și Consiliul Mondial Bisericesc, Parlamentul European, Țara Galilor, Vatican, parlamentele a 14 state independente și de curînd Polonia. Toate aceste momente au fost interpretate cu multă sensibilitate și ne-au mișcat pe toți pînă la lacrimi, căci și cei ce le-au interpretat aveau sufletul înlăcrimat. Îmi vine acum în minte ce mi-a spus unul dintre invitații de seamă, și anume că a onorat invitația noastră pentru că îi respectă foarte mult pe armeni dar că va trebui să plece la orele 19⁰⁰ la o altă întîlnire foarte importantă. Și aceea persoană totuși a rămas în sală pînă la sfîrșitul programului spunîndu-mi, cînd ne-am luat rămas bun, că nu a mai ple-

cat pentru că a fost realmente foarte impresionat de tot ce văzuse și auzise în cadrul programului. Apoi am văzut o reprezentanță a minorității bulgare, cu lacrimi în ochi, rugîndu-mă să-i recomand cărți pentru a citi mai mult despre această tragedie. Și nu în ultimul rînd doresc să menționez că tot ce s-a scris în presa locală despre acest eveniment, a fost emoționant și le mulțumim mult dar mai cu seamă m-aș opri asupra articolului din cotidianul „Ziua”, scris de Charles Tannok, Președintele Comisiei pentru Drepturile Omului a Parlamentului European și intitulat „Genocidul armenesc și povara amintirilor”. Domnia sa scrie: „Toate războaiele au un final, în cele din urmă. Însă amintirea atrocităților pare că nu dispăre niciodată... Cea de-a 90-a comemorare a masacrării armenilor în 1915, ordonată de Junii Turci ai Imperiului Otoman și executată de kurzi, reprezintă o rană care nu se vindecă, însă una care trebuie tratată, dacă se dorește ca progresul Turciei spre aderarea la Uniunea Europeană să decurgă fără incidente.” Tot articolul este cutremurător dar ce mi-a mai atras atenția în mod deosebit este și finalul articolului: „Viitorul va începe numai atunci cînd Turcia - la fel ca Germania, în trecut, și Serbia și Croația în prezent - își va repudia politica de negare și își va recunoaște oribilele crime din 1915. Numai atunci trecutul va deveni cu adevărat trecut.” Și așa mai dori să mai amintesc despre un alt eveniment comemorativ care pe mine, personal, m-a mișcat pînă la lacrimi. Este vorba de faptul că în Armenia, la Ecimadzin, au fost invitați 1.500.000 de oaspeți, atîta cît se estimează că au fost masacrați aici în 1915.

Șirul manifestărilor comemorative ale victimelor Genocidului, s-a încheiat în acest an, aici la Constanța, printr-o slujbă de pomenire, ținută din suflet, de Der Hayr, pe data de 24 aprilie, orele 12:00, la Biserica Armeană, la care a participat un număr mare de enoriași de-ai noștri; toți au aprins o lumină și s-au rugat pentru sufletele care au pierit, pentru ca ele să se odihnească în pace!

Carmen DROPOL
Vicepreședinte U.A.R.
Filiala Constanța

Dezbateri publice asupra genocidului armean

Genocidul armean a intrat în dezbateri publice din România sâmbătă 22 aprilie, atunci când Uniunea Armenilor din România, cu sprijinul Institutului de Cercetări Politice din Universitatea București, a pus această temă în discuție, în cadrul unei conferințe publice, intitulată generic „Un genocid uitat?” Semnul de întrebare din titlu a fost explicat de către profesorul Daniel Barbu, director al institutului, care a subliniat importanța memoriei în recuperarea trecutului precum și necesitatea confruntării de idei pe tărâm academic. Ambasadorul Armeniei la București, Excelența Sa Yeghishhe Sargsyan, a mulțumit organizatorilor pentru inițiativă, precum și poporului român pentru adăpostul oferit refugiaților armeni începând cu 1915. Domnia sa a subliniat faptul că recunoașterea oficială a primului genocid al secolului XX (încă negat de Turcia, dar recunoscut de multe state a ale lumii, printre care Franța, Elveția,

Argentina, Slovacia și, foarte recent, Polonia) ar ajuta omenirea în evitarea unor genocide viitoare, menționând remarcă lui Hitler, care spunea la o înfîlțire cu Statul Major în 1939: „Cine mai vorbește, pînă la urmă, astăzi despre anihilarea armenilor?”

O frază pe cît de cinică, pe afit de celebră, ea a revenit în multe dintre prezentările specialiștilor participanți la conferință. Tînărul filosof Cătălin Buciumeanu a fo-

losit-o pentru a explica mecanismele terorii, între uitare și memorie, specialista în media Luciana Ghica, doctorandă în științe politice, pentru a găsi un sens negării oricărui tip de genocid, și, de aici, al oricărui tip de crimă, istoricul Constantin Viorel Mihael pentru a pune Genocidul Armenilor într-o perspectivă politică și juridică internațională. Memoria genocidară a fost explicată prin prisma literaturii de către criticul Paul Cernat,

asistent la Facultatea de Litere, și prin cea a mărturiilor supraviețuitorilor surprinse în urmă cu douăzeci de ani pe bandă de magnetofon de către sociologul Zoltan Rostas, profesor universitar la Facultatea de Jurnalism și Comunicare.

Moderate inițial de către deputatul Varujan Pambuccian, reprezentant al Uniunii Armenilor în Parlament, discuțiile și prezentările din cea de-a doua parte a conferinței, conduse de către Zoltan Rostas, au stabilit o legătură între mass-media, opinie publică și perspectiva juridică internațională. Aceasta din urmă a fost explicată de către istoricul Florin Diaconu, lector universitar la Facultatea de Științe Politice, fiind completate de către perspectiva unui alt istoric, Mihai Chioveanu, conducător a două seminarii pe tema Holocaustului și fascismului la aceeași facultate, care a plasat aceste evenimente în contextul culturii istorice europene. Influența avută de lobby-urile armenesti din

SUA, precum și impactul avut de acestea nu numai pe continentul american, dar și în Armenia și Turcia au fost comentate de sociologul Oana Valentina Suciuc, asistent Facultatea de Științe Politice, în timp ce rolul avut de mass-media internațională afit în cazul genocidului armenilor, dar și al multor altor tragedii, cum au fost cele din fosta Iugoslavie, au fost atent documentate și explicate de către jurnalistul Marian Chiriac, directorul Buletinului „Divers”.

Masa rotundă din final, la care au participat vorbitorii și cei din public, a punctat importanța recunoașterii oficiale de către Turcia a genocidului condus de către guvernul otoman, mai ales în condițiile în care această țară ar trebui să înceapă la 3 octombrie negocierile de aderare la Uniunea Europeană.

Oana-Valentina SUCIUC

(redăm în continuare fragmente din luările de cuvînt)

Daniel Barbu: Sînt mulți cei care astăzi ar vrea ca Genocidul armean din 1915 să fie uitat. Noi, cei din Facultatea de Științe Politice nu uităm acest lucru. Este și explicația pentru care am pregătit cu modestele noastre facilități acest eveniment (...)

Considerăm că reflexiile asupra anului 1915 pot fi astăzi extrem de fertile, că dincolo de numărul, prestigiul, vizibilitatea publică, vocalitatea victimelor sau a celor care sînt purtători de cuvînt ai victimelor, orice victimă merită să fie comemorată (...) Deopotrivă, pentru noi, armeni și români, comemorarea morților, legătura dintre cei vii și cei morți nu este o simplă tau-

tologie ci una vie, care produce efecte pentru noi, cei vii. Între noi, care reamintim, și între cei de care ne amintim, există o conexiune care nu poate fi zdrobită de nici un fel de incorectitudine politică, de nici un fel de ierarhizare sau numărătoare (...)

Noi ne simțim astăzi, în 2005, legați de voința celor care, împotriva propriilor lor voințe și supuși voințelor altora, violente, discreționare și criminale, au murit.

Ei leagă voința noastră, memoria noastră și pentru noi, această memorie este constitutivă. Nu-mi pot imagina o persoană trăind liber oriunde în lume astăzi, în anul 2005, spunînd: „Nu mă interesează ce s-a întîmplat cu armenii în 1915!” sau spunînd, încă, și mai grav, „Ce a fost atunci nu e chiar afit de important, nu este chiar așa cum se spune, sînt mai multe versiuni, să cumpănim, să cîntărim, să alegem una dintre versiuni care să fie cît mai eficientă, mai estetică.”

Un asemenea om care poate gîndi în asemenea mod nu este într-adevăr un om liber. Parafrazînd titlul, în calitatea mea, aș vrea să vă spun că acest genocid nu este uitat!

Varujan Pambuccian: Istoria se poate scrie în multe feluri. Dacă ar trebui să vorbesc despre un lucru legat de neamul meu, poate ar trebui să procedez altfel (...) Mă număr printre aceia care au avut, printre puținele familii, norocul să supraviețuiască din acel Genocid, într-un mod cumplit, căci supraviețuirile pot fi și ele cumplite (...)

În momentul în care nu există vinovați, nu există victime, peste întîmplări se așterne uitarea, este foarte ușor să se repete istoria (...) Dacă aceste lucruri nu și le va mai aminti nimeni este posibil ca ele să se repete undeva în viitor (...) Recunoașterea Genocidului armean este probabil una din formele supreme de libertate. – Recunoașterea greșelii –. Pentru acest lucru trebuie recunoscut Genocidul, nu pentru ca noi, armenii, să pozăm în victime, nu ca să avem noi vreo pretenție, ci pentru a avea recunoașterea a ceea ce ni se cuvine (...)

Cătălin Buciumeanu: (...) Istoria nu poate ierta, nu-i este îngăduit, ceea ce omului i se poate îngădui, iertarea. Nu poate nici să uite ființă înferează iremediabil prezentul și viitorul unei națiuni sau chiar umanității. Omul, cel care face istorie, e cel străbătut de spiritul clementei, are dreptul și datoria să ierte, dar nu poate uita, nu poate ignora și mai ales nu se poate exonera de trecut în forma și sub forma uitării. Cînd cineva rătăcește rațiunile pentru care și-a aneantizat semenul, ceilalți nu trebuie să ridice un mausoleu al tăcerii.

În problema genocidului, și iată cum un fapt de viață devenit istorie se transformă într-o problemă, importantă este mentalitatea - gîndirea ce stă sub specia ireductibilă a neînțelegerii, a fundamentalismului, a limitei duse în cîmpul absurdului - ce a putut opera chirurgical în sînul unei realități extirpînd - ca pe un corp străin - calculat, discriminatoriu, eficient pe celălalt, celălalt ca etnie ori rasă...Omul trebuie să facă un riguros pas înapoi din fața istoriei sale în două circumstanțe. Prima, cea în care fapta deviază ființa umană de la esența ei. A doua cînd se retrage spre a delibera o condamnare, un rechizitoriu împotriva uitării și a repetiției oarbe în cîmpul ororii.

Uneori ținta ideologiilor alunecă în afara unei vieți omenești în cele două sensuri composable.

Individul devine o abstracțiune fiindcă el cade statistic sub o idee. Devine un număr, un procent sau o piedică indiferentă autorului moral, ușor escaladabilă. Alteori el devine măsură, adică cel care motivează orice ideologie pentru care toată suflarea

gînditorilor imaginează utopii. Cu genunchii îndoți în fața și sub greutatea utopiilor omul nostru dintr-o abstracțiune statistică devine o realitate tragică. Nu întîmplător înainte de toate e necesar să găsești plăgile unei gîndiri.

Actualmente se promovează cecitatea ori ignoranța ușor de liberată. Mecanismul și metabolismul social pe care-l presupun actele genocide au un tip aparte de raportare față de realități.

Cei puși astăzi să-și toarne cenușă în cap nu mai sînt cei de atunci. Cei de acum își caută rădăcini curate, își întemeiază un viitor pe uitare, pe eliberarea de coșmarul unei opțiuni greșit identificate. Libertatea spiritului e o formulă în ai cărei parametri variabila istorie, *crima sistematică, practică cu metodă*, este încet încet eliminată, marginalizată spre cîmpul uitării. (...)

Paul Cernat: Există o literatură despre Genocid, scrisă de nearmeni, de la **Cele 40 de zile de pe Musa Dagh** a lui Franz Werfel, trecînd prin fragmente memorialistice ale unor Nadejda Mandelstam sau Elias Canetti și ajungînd, să zicem, la romanul **Barbă Albastră** al lui Kurt Vonnegut, unde protagonistul principal este un armean, Rabo Karabekian, supraviețuitor al ororilor din 1915. Există, apoi, literatura urmașilor (fii sau nepoți) ai victimelor, care se întorc în timp și caută urmele acestui trecut tragic, într-o încercare de recuperare a propriei identități traumatice. Întrebarea lui Theodor Adorno, „Se mai poate scrie poezie după Holocaust?” pare a fi valabilă și aici. Evident, literatura despre Genocidul armenilor - care nu poate fi separată de literatura exodului - este mai puțin bogată și sensibil

mai puțin cunoscută decît cea despre Shoah. În plus, ea nu este una a experienței biografice directe, pentru că supraviețuitorii nu au prea lăsat mărturie scrise, ci una a experienței indirecte, mediate, re-

cuperate după una-două sau chiar trei generații de către urmașii victimelor. Problema care se pune în acest caz este cea a limbajului: care e limbajul cel mai potrivit pentru a reda ceea ce nu poate fi redat, abominabilul, inomabilul? Din multitudinea de soluții narative aș aminti, deocamdată, două: soluția de tip „arheologic”, memorialistic-reconstitutiv, literatura non-fictivă bazată pe valorificarea unor documente, pe amintiri de familie ș.a.m.d. Un exemplu: **The Black Dog of Fate** al americanului Peter Balakian. Un caz aparte este literatura care evită descrierea directă a ororii, preferînd un fel de retorică a non-spusului, a enigmei tragice, ca în romanele **Mairig** și **Calul Vartan** ale lui Henri Verneuil. După cum spunea Wittgenstein în al său **Tractatus**, „Despre ceea ce nu se poate vorbi trebuie să se tacă”.

Zoltan Rostaș: (...) la armeni am avut un prim șoc. Dorința lor de a-și scrie memoriile. Din patru armeni, doi și-au scris memoriile. Unul, într-o variantă romanțată, altul așa cum s-a priceput, fără pretenții literare. Dar pentru ei a fost un fel de obligație, ca supraviețuitori (...) de a furniza dovezi și documente, privind propria lor viață. Pentru mine ca obsesie a fost mentalitatea armenilor în individual, pentru mine nu există un armean în general. Ei au avut drumul lor, aproape identic, dar cu deosebiri (...) De exemplu un armean, Mezdurian, nu uită o singură scenă, mergeau pe drumul spre Adana iar la marginea șoselei o femeie armeană năștea iar gardienii turci nici măcar nu i-au dat voie să i se taie cordonul ombilical (...) Deja, dacă vezi sute de exemple de acest gen, cinic, peisajul pare banal (...)

Florin Diaconu: (...) Conform paradigmei lui H. Morgenthau realismul e întemeiat pe niște piloni de natură principală și așa face trimitere în situația aceasta la doi

Marian Chiriac: (...) Mass-media trebuie și poate să joace un rol important în aducerea la cunoștință și în prezentarea acestor acte abominabile ale trecutului (...)

Media consider că poate contribui foarte mult și la reconcilierea și asumarea trecutului (...)

Vreau să accentuez că media semnalează iar acest lucru este foarte important (...)

Mass-media este un element important, care poate să contribuie la recuperarea și asumarea trecutului, implicat la reconcilierea între diferite părți care au un trecut istoric marcat de evenimente tragice (...)

Mihai Chioveanu: (...) În permanență se poate face apel la memorie (...) Aș încerca să fac o paralelă între Genocidul Armean și Holocaustul evreilor, mi-e greu să spun ce fel de paralelă pentru că există niște decalaje absolut semnificative între cele două nații.

Holocaustul a reușit, spre diferență de Genocidul Armean, să nu rămână doar un eveniment, a reușit să devină un fenomen cultural (...) Aici mai există și un element important, anume reprezentarea prin arte vizuale (...)

Dacă astăzi îi lipsește ceva Genocidului armean îi lipsește un film gen „Lista lui Schindler“ (...) Problema Turciei de astăzi este că ea de fapt poate să contrene orice replică venită dinspre Occident spunând: „Voi ne-ați spus că Republica nu este responsabilă pentru crimele comise în perioada imperiului (...) Anul 1923 este anul zero, Republica Turcă nu își asumă deloc responsabilitatea pentru crimele din trecut, societatea turcă nu a excedat niciodată în privința democrației sau a dorinței de a se democratiza.

(...) Atâta timp cât Turcia nu va recunoaște direct Genocidul Armean responsabilitatea pentru crimele trecutului, reconcilierea nu va avea loc. În primul rând pentru că au trecut deja 90 de ani, 90 de ani care nu au făcut decât să înrăutățească situația și să creeze, la rândul lor, o cultură istorică și o conștiință istorică atât în cazul armenilor cât și în cazul turcilor.“

Fotografiile din paginile 4-5 au fost realizate de Mihai Gheorghiu

Luciana Ghica: În primul rând, vorbind despre Genocidul Armean, eu aș începe cu întrebări. Prima ar fi de ce trebuie să ne mai amintim de Genocid și a doua cum? La prima vedere întrebarea „de ce să ne amintim“ pare banală dar mie nu mi se pare un argument că trebuie să ne amintim doar că a fost primul genocid al sec. XX.

Nu mi se pare un argument că există un număr impresionant de armeni morți, nu cred că numărul victimelor este cel care face dintr-o crimă, o crimă „mai interesantă“. Nici o crimă nu poate fi minoră, indiferent dacă vorbim de un om sau de un milion și jumătate (...) Nu cred că trebuie să ne amintim doar pentru că acest genocid este o crimă împotriva umanității conform unei rezoluții a Societății Națiunilor, nu cred că trebuie să ne amintim despre genocidul armenilor doar pentru că s-a distrus o cultură. (...) Trebuie să ne amintim de genocidul armenilor deoarece încă nu avem de a face cu o reconciliere. Cum să ajungi la o reconciliere, este asta ceva pardonabil? Pentru că reconcilierea înseamnă iertare, ori asta înseamnă un genocid pardonabil? Nimic nu este pardonabil în contextul în care se pune sub semnul întrebării umanitatea. Iertarea poate fi cerută, dar nu este obligatoriu să fie și acordată. De ce reconciliere? E nevoie de reconciliere, cu un spirit liberal pe care îl avem majoritatea. Avem nevoie de reconciliere pentru că și urmașii supraviețuitorilor victimelor au propriile lor momente de victimizare (...) Procesul este dificil, Turcia încă nu și-a cerut iertare. Presiuni sunt făcute, pe de o parte nu se poate ca o țară să recunoască atât de lesne ceea ce a negat atât de mult timp. Cu cât trece timpul cu atât este mai greu (...)

dintre ei – principalul instrument care ne îngăduie să explicăm ceea ce se întâmplă pe scena internațională este să privim la actorii sistemului internațional ca purtători de interese definite în termeni de putere. Ceea ce înseamnă că la urma urmei, dacă interesele sînt majore, aproape inevitabil orice fel de instrument și metodă poate fi considerat ca fiind oarecum legitim (...)

Anumite lucruri despre genocidul armean sînt neclare și astăzi, de exemplu există o puzderie de surse care fac trimitere la cifre extrem de diverse, dacă discutăm despre numărul total al victimelor (...) Știm că avem de a face cu un genocid de mari proporții (...)

Guvernele marilor puteri au denunțat într-o declarație că, citez,

„se întâmplă noi crime împotriva umanității și civilizației.“ Și avertizau direct Sublima Poartă că va răspunde pentru aceste excese (...) A fost primul genocid al acestui secol (...) Știm că armenii nu au fost decît una dintre țintele terorii de stat la vremea respectivă în Turcia atîta vreme cît Junii Turci s-au arătat fascinați de posibilitatea de a rezolva definitiv toate problemele rămase nerezolvate și toate conflictele generatoare de probleme prin a arăta severitate oricui și prin recurgere la teroare în orice direcție (...)

Genocidul armean din 1915, ca și celelalte genocide din sec. XIX – XX sînt cît se poate de iraționale și cît se poate de non-eficiente (...)

Oana Valentina Suci: Peste jumătate dintre armeni trăiesc în diaspora. Armenii pot fi considerați o diasporă arhetipală prin relația avută cu țara mamă, al cărei mit este deosebit de important (De exemplu, creșterea importanței semnificației Ecimiazdinului, mai ales în/pe pentru grupurile armenesti din străinătate).

În această lucrare mă voi concentra pe câteva chestiuni legate, pe de o parte, de importanța politicii externe a grupurilor armenesti, în special cele din SUA, care reușesc să transforme activismul în politici (deci, mai concret, la lobby-ul armenesc din Congresul American), și, pe de altă parte, la efectele avute de politica dusă la nivel internațional asupra opiniei publice din Armenia și Turcia.

Deși diaspora arhetipală, armenii nu sînt nici ei scutiți de fricțiuni și sciziuni, clivaje care reflectă, în fapt, liniile de separare politică antebelică din Armenia (cea neintrată încă în sfera comunistă). Una dintre organizațiile active și cunoscute este Partidul Dașnak, dedicat „recuperării“ Armeniei și reînființării ei. Aceasta a fost cel puțin linia urmată pînă la mijlocul anilor 1970, dublată de o retorică anticomunistă pe baza căreia s-a și intrat în conflict cu Ramgavarii (un alt grup politic). Retorica lor era în mod clar influențată de politica externă americană. Ștafeta a fost însă preluată cu succes de către *Armenian* (continuare în pagina 6)

Presă din România a scris despre comemorarea zilei de 24 aprilie

Recentele manifestări dedicate comemorării în România dar și în lume a 90 de ani de la Genocidul Armean din 1915 au fost amplu reflectate și în presa românească a acestor zile.

Astfel, ziarul „Ziua“ din 23 aprilie 2005 amintește faptul că Uniunea Armenilor din România, Institutul Român de Istorie Recentă și Facultatea de Științe Politice din București (FSP) au organizat conferința „Un genocid uitat?“ la care au participat printre alții și Ambasadorul Armeniei la București, Yeghishe Sargsyan, precum și liderul armenilor din Camera Deputaților, Varujan Pambuccian.

Același cotidian scrie, la 25 aprilie 2005:

„În fiecare an, pe 24 aprilie, armenii din întreaga lume își amintesc de omorîrea sistematică a 1, 5 milioane dintre strămoșii lor. Pe 24 aprilie 1915 guvernul Junilor Turci a strîns și executat cîteva sute de intelectuali și lideri religioși armeni, acesta fiind începutul unei campanii de anihilare a populației armenesti. Pînă în 1923, guvernul turc de la acea vreme omorîse peste jumătate din populația armeană și deportase alte sute de mii din ținuturile lor ancestrale. Președintele Comisiei pentru Drepturile Omului din Parlamentul European, Charles Tannock, a arătat că „se spune că genocidul armenesc a inspirat planurile naziste de exterminare a evreilor. Cu toate acestea, în comparație cu Holocaustul, majoritatea oamenilor știu puține despre acest episod sumbru“.

Comunitatea armeană din România a cinstit memoria acestor victime ale genocidului, aprinzînd lumînări la monumentul din fața Senatului României“.

În continuare cotidianul „Ziua“ publică studiul „Genocidul Armean și poziția țărilor Antantei în anii 1915-1916“, semnat de Lilit Hovhannisian, care a apărut în culegerea de lucrări științifice „Probleme ale istoriei și istoriografiei Genocidului Armean“, editată de Muzeul – Institut al Genocidului Armean de pe lîngă Academia Națională de Științe a Republicii Armenia – Erevan.

Despre conferința „Un genocid uitat?“ ziarul „Ziua“ publică, tot la 25 aprilie 2005, articolul „Dezbateri publice asupra genocidului armean“ semnat de Oana Valentina Suci (v. *textul din pagina 4*):

Nu în cele din urmă, marți, 26 aprilie, Pr. Paroh Bogdan Ezras scrie în cotidianul „Ziua“ un articol în care amintește de acțiunile organizate de Comunitatea Armeană în fața Senatului României:

„Sîntem creștini și am iertat dar nu vom uita niciodată pierderea ireparabilă pe care a suferit-o poporul armean. Vom comemora acele zile și ne vom face glasul auzit pînă cînd Turcia modernă va accepta acele fapte căci recunoașterea lor nu înseamnă o asumare a crimei ci restabilirea adevărului istoric.“

*

„Evenimentul zilei“ dedică și el ample spații comemorării genocidului armenilor. Astfel, sub semnătura Dianci Evantia Bîrcă, corespondent al ziarului la Erevan, duminică 24 aprilie 2005 se publică articolul „Armenia – tranziție în culori sumbre“ din care cităm:

„De-a lungul istoriei, Muntele Ararat a fost un simbol al stabilității și o sursă de încredere pentru poporul armean. „Poporul armean a plătit scump pentru existența sa, atît de mult încît cuvintele sfințenie și martiraj au devenit aproape sinonime în vocabularul vostru“, avea să spună Papa Ioan Paul al II-lea la vizita pe care a efectuat-o, în anul 2001, în Armenia.

Plîngîndu-și încă trecutul, Armenia dorește recunoașterea internațională „care să vină din interior“, așa cum spuneau zilele acestea reprezentanții micuței țări, chiar dacă „acel ceva“ trebuie scos din interior cu presiuni puternice din afară. Pe lista statelor care au recunoscut genocidul se află țări precum Uruguay și Argentina (ambele recunoscînd genocidul la începutul anului trecut), pe lîngă puterile internaționale, începînd cu Statele Unite și Canada, Rusia, Belgia sau buna prietenă dintotdeauna, Franța.“

Același corespondent va publica de altfel alte două ample articole despre aceste evenimente în „Evenimentul zilei“ din 25 și 26 aprilie 2005.

*

„România liberă“ din 24 aprilie 2005 amintește, prin articolul „Doliu de la Erevan pînă la New York“, despre evenimentele organizate de Comunitatea Armeană din România iar Buletinul „Divers“ nr. 15 (207) din 21 aprilie 2005, editat pe baza știrilor Agenției Mediafax, publică, sub semnătura Gabrielei Vieru, articolul „Genocidul armean – istoria trebuie cunoscută“.

*

Menționăm că în urma manifestării ce a avut loc la Cluj, mass-media locală a reflectat evenimentul. Astfel TVR Studioul teritorial Cluj a realizat două emisiuni despre Genocid la care se adaugă ziarele „Adevărul de Cluj“, „Szabadsay“, „Monitorul de Cluj“, „Clujeanul“, „Romanian Magyar“, „România liberă“.

*

La Pitești ziarul local „Societatea Argeșană“ a publicat în 26 aprilie 2005 unu articol despre comemorarea Genocidului în care au fost intervievați domni Bedros Edicardășian și Răzvan Gheorghiu.

Fabian ANTON

Manifestări dedicate genocidului în țară

Galați

Duminică, 24 aprilie 2005, la Biserica Armeană din Galați a avut loc un Tedeum cu ocazia comemorării a 90 de ani de la Genocidul Armean făptuit de Guvernul Otoman.

Cu această ocazie Dl. Profesor Dan Agopic Kircorian a prezentat un material privind acest tragic eveniment precum și peste 20 de fotografii reprezentând nimicirea fizică a comunității armenice din Imperiul Otoman și aspecte privind această comemorare la Monumentul Genocidului din Erevan, cu participarea conducerii armenice și a multor delegați din Diaspora.

La începerea Tedeum-ului s-a ținut un minut de reculegere în memoria martirilor căzuți în genocid și a familiilor acestora (peste 80 la număr) care s-au refugiat în România, în orașul Galați.

Președintele U.A.R. filiala Galați și a Parohiei Galați a prezentat pe scurt manifestările și scopul acestora în țara noastră și în întreaga lume. De asemenea sarcinile ce revin populației de etnie armeană privind campania împotriva uitării și pentru reparația morală, ținând seamă că neamul armenesc mai există datorită credinței și atașamentului față de Biserica Armeană.

După Tedeum la Monumentul Eroilor Armeni căzuți în genocidul din 1915 s-a ținut o slujbă de parastas în memoria victimelor precum și a urmașilor acestora înmormântați în Cimitirul Eternitatea din Galați.

La manifestările gălățene au fost prezenți peste aproximativ 60 de membri ai comunității și ai organelor locale precum și președinții Organizațiilor Minorităților Italiană și Greacă.

Evenimentul a fost reflectat și la postul local de televiziune care, după ce s-a deplasat la sediul Comunității Armenice din Galați, au realizat, grație doamnei redactor Notărescu, un amplu documentar despre Genocidul Armenilor din 1915.

Bedros AHARONIAN

Manifestări comemorative

Cluj

Comunitatea armeană din Cluj-Napoca a adus, alături de milioane de armeni, un pios omagiu victimelor Genocidului Armean cu ocazia evenimentului cultural interetnic care s-a desfășurat în 20 aprilie a.c., o acțiune împreună cu Casa Municipală de Cultură Cluj-Napoca și Primăria Municipiului Cluj-Napoca.

Evenimentul cultural a fost deschis de gazda noastră inimoasă, directoarea instituției, Maria Florescu.

În programul, dedicat în întregime comemorării tristului eveniment, au fost incluse:

1. Prezentarea noastră în fața acestui auditoriu multicultural printr-un fragment din expoziția itinerantă „Cultură și artă armenescă la Gherla”. Expoziția a fost vernisată de prof. Univ. Dr. Alexandra Rus.
2. Președintele comunității evreiești din Cluj-Napoca și-a manifestat regretul că nici astăzi, la cea de a 90-a comemorare, această crimă făptuită împotriva armenilor, a umanității, nu a fost recunoscută de către făptași și a susținut ideea că tinerii au dreptul la adevăr.
3. Moment de Reculegere în memoria celor 1.500.000 de armeni, victime ale acestei crime împotriva umanității.
4. Prezentarea de către Azaduhi Varduca a primului Genocid al secolului XX cu problematica sa, genocid în care armenii au fost victimele programului „bine gândit” și executat de „Junii Turci” în vederea rezolvării „chestiunii armenicești”.

Broșuri cu materialul scris de Arpiar Sahaghian au fost difuzate celor prezenți dar și cotidianelor din Cluj-Napoca în prealabil.

5. Lansarea CD-ului „Armenopolis” în 170 de imagini acompaniate cu muzică armenescă realizat de A. Varduca a avut loc în sala de spectacole a Casei Municipale de Cultură.

6. Seara armenescă s-a încheiat cu un atelier „Identitate etnică și conviețuire într-o comunitate multiculturală” organizat într-o manieră deosebit de creativă și atractivă de Ana Steib și Csilla Salat.

Părintele paroh armeano-catolic Szahacs Andre a dedicat liturghia lunară din aprilie oficiată la Cluj alinării sufletelor celor 1.500.000 de victime ale Genocidului armean.

„Poporul care nu vrea să moară nu va muri niciodată!” spunea Anatol France.

Azaduhi VARDUCA

Ca să nu se vestească, florile trebuie îngrijite, dar dacă doriți ca parfumul lor, culoarea îmbietoare, să dăinuie pe o durată fără limite, chiar mai mult de 90 de ani „Floriile” trebuie udate cu lacrimi. Tocmai acest fapt ne-a călăuzit pașii, în duminica Floriilor, spre biserică și cimitir, fie mai întâi la cimitir și apoi la biserică.

Membrii comunității armenice, la îndemnul domnilor Garbis și Eduard Asadurian (tatăl și fiul) au organizat în mod exemplar manifestările consacrate comemorării a 90 de ani de la genocidul făptuit de partea nesăbuită a turcilor împotriva poporului armean. Genocid care a durat un răstimp de 10 ani, înainte și după anul 1915. Acestui masacru i-au căzut jertfă jumătate din populația armeană.

Acest eveniment nu a fost singular, metoda a fost folosită și de către naștiți, ce au organizat prigoane și crime împotriva poporului evreu.

Dar și-n vremuri nu prea îndepărtate tot netrebnicii „osmanlăi”, cu prilejul cuceririi Constantinopolului și, mai apoi, din dorința de a înfrânge „Eteria” (revoluția de eliberare a Greciei) au nimicit o bună parte a populației Eladei.

Părinții noștri, pe atunci, în 1915, copii de vârste fragede, au fost cei care au privit cu ochii lor cum părinții le erau uciși.

Așa s-a întâmplat cu mama mea, ce a fost martoră la uciderea părinților și a celor 10 frați și surori. Ea, fiind prea mică, s-a ascuns în cuibar, neputând să-și înlăture

privirea de la măcel. Un soldat aflat „în misiune” a descoperit-o și „a înfiat-o”, plăcându-i buclele blonde. După 6 luni de căutări unchiul ei, având funcția de „dragoman” (traducător din limba engleză) angajat al Ambasadei Angliei, a reușit să o „recupereze”.

Pentru a se apăra de asemenea crime armenii, o „mină” de oa-

„Floriile” udate cu lacrimi

meni, s-au retras pe muntele Musa-Dagh și s-au apărut cu furci, topoare, bolovani și bușteni prăvăliți peste atacatorii ce mînuiau puști și obuziere. Această rezistență este redată tocmai, pentru eroismul dovedit, de scriitorul Franz Werfel, laureat al premiului Nobel pentru literatură, în romanul intitulat „Musa-Dagh” iar regizorul Henry Verneuil (Așot Malachian) a produs filmul „Mama” („Mairig”) dedicat acestui tragic eveniment și poporului armean care, după acest masacru, s-a revigorat, a propășit chiar, a ajuns după îndelungi strădanii să-și aibă statul său.

În memoria genocidului s-au ridicat monumente comemorative dintre care cel mai grăitor este cel de la Erevan, simbol modern al durerii, al celor care iartă dar nu uită tocmai pentru a nu se mai repeta faptele reprobabile.

La Pitești comemorarea a început printr-o slujbă creștinească la monumentul eroilor martiri ai genocidului, slujbă oficiată de

Părintele Bogdan Ezras la care au participat reprezentanți de seamă ai etnici. Cu această ocazie a fost depusă și o coroană întru amintirea celor jertfiți.

După slujba în limba armeană de la biserică, Părintele Bogdan s-a adresat celor prezenți (români, greci, evrei și armeni) ilustrând ideea că armenii s-au sacrificat tocmai pentru ca generațiile ce urmează să-și păstreze credința și să-și perpetueze tradițiile.

Au mai luat cuvîntul secretara comunității elene, dna. Bachiade Pană, care a reușit să impresioneze auditoriul. Din partea comunității armenice a urmat o pledoarie a domnului avocat Răzvan Gheorghiu, ce a sensibilizat pînă la lacrimi pe cei prezenți vorbind despre cîțiva orfani ce au fost înfiați de bunicul său Dachesian.

Organizatorii s-au întrecut pe ei înșiși și, pentru aceasta, se cuvine să mulțumim familiilor Asadurian, Budan și Teosian, Tulbandjian și, de ce nu, Minasian care s-au dovedit a fi purtători permanenți ai „torței” care călăuzește comunitatea pe făgașul unor permanente și variate manifestări.

De astă dată însăși natura ne-a înlesnit ca această manifestare să fie cea care ne-a legat sufletește atât de bunicii, părinții și nepoții noștri, ca tocmai cei din urmă să-i comemoreze pe cei dinții. Florile din incinta bisericii au fost udate de lacrimi de tristețe urmate de bucurie, căci așa e viața în ansamblul ei.

Eduard MINASIAN

Oana Suci, continuare din pagina 5

Assembly of America, ce a învățat regulile jocului din politica americană, convingînd atît congressmani Republicanii, cît și Democrații să le susțină cauza.

La numai un an după obținerea independenței Armeniei, un studiu realizat de *Institute for Social Research* al prestigioasei Universități Michigan relevă că dintre cei 696 de subiecți au numit genocidul împotriva armenilor ca unul dintre cele mai importante și tragice evenimente de acest gen în proporție de 37% (cu un procent similar cu cel care, în cazul unor comparații etnorașiale, au fost indicate exterminarea amerindienilor și conflictele din Yugoslavia). Mai mult, același procent de intervievați știa să plaseze corect în timp aceste evenimente.

Un alt studiu recent, realizat sincron în Armenia și Turcia de către *American University Center for Global Peace* arată că, la întrebarea „Cum vedeți relațiile Armeniei cu următoarele țări?”, subiecții armeni indică drept cele mai apropiate țări SUA (47,4%), Grecia (46,5%) și Franța (49,1%) – adică

La întrebarea referitoare la obtsacolele care ar sta în fața unei eventuale reconcilierii, 81,7% dintre respondenții armeni au indicat recunoașterea genocidului. Este normal, întrucît generațiile tinere au fost socializate pe baza unei identități construite în acest sens. În schimb, pentru turci obstacolele sînt mult mai împrăstiate (doar 19% vād recunoașterea genocidului ca un impediment), teritoriile ocupînd al doilea loc (12,1%), urmate de diferențele religioase (11,2%). Lipsa cunoștințelor istorice creează diferențe în percepția reciprocă a celor două societăți.

În concluzie, se poate spune că formațiile simbolice joacă un rol critic în conceptul de continuitate culturală al armenilor, în special al celor din SUA. În cadrul acestui sistem social există un simț puternic al unei culturi comune și a unei istorii juxtapuse cu realitatea conflictelor interetnice și a fragmentării politice. În acest sens, identitatea armeană nu este derivată dintr-un tip istoric sau cultural particular, ci un proces activ de simbolizare. În acest sens, descendența comună și istoria comună sînt constructe culturale.

(continuare din pagina 1)

Olanda și multe alte state care au recunoscut genocidul au semnat deja în „cazierul” Turciei care trebuie să înțeleagă că, în cazul unei noi agresiuni împotriva Armeniei, comunitatea internațională o va trata ca pe un „recidivist”. Încercătura sentimentală și reparația morală a recunoașterii genocidului pălesc în fața mizei politice concrete pe care această recunoaștere internațională o are pentru supraviețuirea Armeniei. Așadar, toți cei care participă la campania impunerii recunoașterii genocidului trebuie să știe că fac mult mai mult decât să ceară o simplă alinare morală pentru sentimentul lor al dezrădăcinării și pentru memoria înaintașilor lor asasinați: ei consolidează bazele Armeniei de astăzi.

Ankara schimbă tactica

Rezultatele spectaculoase ale campaniei pentru recunoașterea genocidului din ultimii ani – dacă timp de 80 de ani doar două state recunoscuseră genocidul, în ultimii 10 ani acest lucru l-au făcut 15 state – au pus autoritățile de la Ankara în fața unei noi situații: acestea au înțeles că opinia internațională predominantă este aceea că a fost un genocid, iar problema nu se pune în termeni polemici dacă „a fost sau nu un genocid?”, ci dacă „este oportună recunoașterea genocidului printr-o lege care poate duce la răcirea relațiilor cu Turcia?”. Șocul resimțit de turci în fața numărului crescând de state europene – majoritatea lor membre ale Uniunii Europene a cărei membră Turcia aspiră să devină – care au recunoscut Genocidul Armean, a determinat o schimbare de tactică a Ankarei, dar nu și a tezelor negaționiste. Fără să renunțe la negarea abruptă a ideii de genocid, autoritățile turcești încearcă să-și cosmetizeze politica externă cu fardul deschiderii față de chestiunea armeană. Astfel, primul ministru Erdogan îi trimite o scrisoare președintelui Kocearian în care îl invită să înființeze o comisie mixtă de istorici armeni și turci care să studieze evenimentele din 1915. Erdogan știa bine care va fi răspunsul părții armenice, întrucât ministrul de externe Oskanian răspunsese deja înainte la această mai veche dorință a părții turce: „istoricii și-au făcut treaba”, a spus Oskanian, care a adăugat că problema nu este una de polemică istorică, ci una politică. Dar ținta guvernului turc nu erau armenii, ci imaginea Turciei în ochii anumitor occidentali, foarte sensibili la deschiderea spre dialog și pentru care contează mai puțin dacă dialogul se transformă în tocmeală pe marginea unui fapt stabilit. Oare ce au de „negociat” victima și călăul?

În paralel cu zîmbetul aparent conciliant arătat către exterior, Ankara mizează pe exacerbarea naționalismului intern. Între puterea și opoziția turcă există un consens total în ceea ce privește campania oficială de contracarare a revendicărilor armenesti: nici vorbă ca turcii să fi comis vreun genocid împotriva armenilor, armenii falsifică istoria, dimpotrivă, turcii au fost victimele atrocităților armenesti. Și toate acestea sînt susținute de vice-premierul și ministrul de externe Abdullah Gül, după ce superiorul său îl invită pe Kocearian la dialog. Dacă ar fi naivi și ar crede în sinceritatea ofertei de dialog a Turciei, ce ar putea auzi istoricii armeni de la colegii lor turci? Că exterminarea armenilor nu numai că nici nu s-a petrecut, dar pe deasupra a constituit un genocid împotriva turcilor! Cu alte cuvinte, nu armenii, ci turcii sînt cei care au dispărut din Armenia occidentală!

Semieșecul american

Lobby-ul armeano-american este bine organizat și are o lungă experiență. Deși, în pur stil american, cele două organizații armenesti de lobby din Statele Unite au ridicat susținerea cauzei armenice la nivelul unei activități de-a dreptul profesionale, pînă în prezent acestea nu au reușit să-și atingă nici unul dintre cele două obiective principale: obținerea recunoașterii genocidului armean în Congres și impunerea cuvîntului „genocid” în terminologia uti-

MIZA LUI 24 APRILIE

lizată de Casa Albă. Cu toate că și-au asigurat sprijinul unui număr crescînd de congressmeni, că au reușit menținerea în Congres a ajutorului anual american acordat Armeniei la un nivel acceptabil, că au convins legislativele a treizeci și șapte de state componente ale SUA să recunoască genocidul, lobby-iștii armeano-americani nu au reușit deocamdată să surmonteze influența administrației de la Casa Albă asupra Congresului, știut fiind faptul că nici o administrație nu a dorit să supere Turcia de dragul armenilor. Totuși, probabil pentru a nu da cu piciorul întregii mase de alegători armeni, a devenit tradiție ca în fiecare an președintele american să rostească un mesaj de 24 aprilie. Și, tot tradiție a devenit și așteptarea pe care o au armenii ca președintele să folosească termenul de „genocid”. Iar tradiția așteptării va continua: nici în acest an, președintele George Bush nu a pronunțat cuvîntul „genocid”. În mesajul său din 24 aprilie, George Bush nu numai că s-a „ferit” de genocid vorbind doar despre „deportarea și asasinarea în masă a unui milion și jumătate de armeni”, dar a turnat apă la moara celor ce văd contracararea revendicărilor armenesti prin lansarea polemicii istorice, spunînd că „mulți armeni numesc acest cumplit eveniment Marea Tragedie”. „Noi privim la viitorul Armeniei și Turciei cu speranță de libertate, pace și prosperitate și cu speranța că recenta propunere a primului ministru Erdogan de înființare a unei comisii mixte armeno-turce va da posibilitatea continuării acestor transformări”, spune în mesajul său președintele american, care astfel dă un sprijin direct Ankarei, face presiuni asupra Erevanului și pune la îndoială însuși caracterul genocidar al exterminării armenilor din Imperiul otoman. Totuși, avantajul în înfruntarea americană este de partea armenilor: spre deosebire de lobby-ul turcesc, cel armenesc poate rata de oricîte dați și este suficient să marcheze o singură dată pentru a câștiga bătălia. Este ca la asediul unei cetăți: nu contează cîți ani durează asediul și cîte atacuri sînt respinse, este suficientă o singură străpungere a apărării pentru ca cetatea să cadă. Iar în acest caz, asediată este cetatea negaționistă turcă. Să nu uităm că subiectul genocidului rămîne pe agenda Congresului.

În vizor, Europa

Este evident că, în ultimii ani, frontul principal al cauzei armenice s-a mutat în Europa. Organizațiile de susținere a cauzei armenice au căpătat experiență și au obținut succese notabile. Importanța Europei sporește și din perspectiva aspirațiilor turcești de aderare la Uniunea Europeană.

Deși la summitul Uniunii Europene din decembrie trecut de la Bruxelles, la care s-a decis începerea negocierilor de aderare cu Turcia pe 3 octombrie viitor, subiectul genocidului armean a fost ignorat și nu a fost trecut printre condițiile prealabile aderării Turciei la UE, nimic nu este pierdut pentru armeni. Dacă la desfășurarea summitului genocidul fusese deja recunoscut de 6 state membre ale UE (în ordine cronologică: Cipru, Grecia, Belgia, Suedia, Italia și Franța),

între timp acestora li s-au adăugat alte 3 (Olanda, Slovacia și Polonia – plus Bulgaria în așteptare). Este de remarcat că lista a început să fie îngroșată de țări care nu găzduiesc importante comunități armenesti, precum și de țări din estul Europei, ceea ce dovedește un grad de principialitate printre europeni care nu poate decât să ne dea speranțe. Mîine-poimîine tot mai mulți slovaci și polonezi (poate mulți dintre ei parlamentari care astăzi au votat rezoluțiile din parlamentele țărilor lor), de ce nu și cehi, bulgari sau unguri, mult mai puțin sensibili la presiunile Ankarei, vor face parte din organismele europene, ceea ce ar putea inclina balanța în mod decisiv în favoarea revendicărilor armenesti. Așadar, condiția prealabilă a recunoașterii genocidului poate fi introdusă oricînd în următorii ani de negocieri.

Franța, prima mare putere care a recunoscut (chiar dacă și printr-o rezoluție ambiguă) Genocidul Armean, a fost centrul european al manifestărilor comemorative de 24 aprilie din acest an. În ajunul comemorării, președintele Jacques Chirac l-a primit la Paris pe omologul său armean, Robert Kocearian, și, într-un gest simbolic, a depus împreună cu oaspetele său coroane de flori la monumentul lui Komitas din Paris, monument închinat atît marelui compozitor, cît și victimelor genocidului antiarmean și eroilor armeni ce s-au jertfit pentru libertatea Franței în timpul celui de al doilea război mondial. Cu această ocazie, Chirac a amintit că eventuala intrare a Turciei în Uniunea Europeană va trece în mod obligatoriu printr-o „datorie a memoriei” asupra Genocidului Armean.

La rîndul său, Germania se pregătește să dea lovitura de grație fostului aliat din primul război mondial. Așa cum se aștepta, pe 21 aprilie în Bundestag a fost dezbătut subiectul Genocidului Armean, la propunerea creștin-democraților și a creștin-socialiștilor din opoziție. După dezbaterile de 45 de minute, în care reprezentanții tuturor partidelor germane s-au referit la exterminarea armenilor folosind cuvîntul „genocid”, urmează ca, pînă la sfîrșitul lui mai sau începutul lui iunie, să fie elaborat și supus Bundestagului spre aprobare un proiect de rezoluție comun pe tema Genocidului Armean. Și toate acestea cu recunoașterea implicată a unei anumite responsabilități germane în desăvîrșirea genocidului! O eventuală recunoaștere a genocidului de către Germania, prin semnificația sa simbolică și încărcătura istorică, ar da în vileag negaționismul oficial al Ankarei în întreaga sa nudităte.

Vartan MARTAIAN

Manifestare în Times Square, New York

Acum 90 de ani, începînd cu 24 aprilie 1915 pînă în 1923, 1.500.000 de armeni au fost omorîți de turci. În memoria oamenilor ce au murit și din respect pentru poporul armean, mii de armeni emigranți din toate colțurile lumii, cum ar fi România, Polonia, Rusia, Turcia etc și americani, sau adunat duminică, 24 aprilie 2005, la orele 12⁰⁰ p.m., în Times Square-New York. A fost ceva impresionant. Politicieni din fiecare stat, reprezentanți ai Bisericii, supraviețuitorii ai genocidului, Dr. Peter Balakian-profesor la Colgate University, redactor la ziarul „New York Times”, și mulți alții au împărtășit gînduri și sentimente trăite. Americanii consideră Genocidul din 1915 un explicit model pentru teoriile și modul de a acționa a lui Hitler după 1939 cînd a spus deja cunoscuta frază: „Cine mai vorbește astăzi de exterminarea armenilor?”. După fiecare discurs se auzeau printre aplauze oamenii strigînd: „NEVER AGAIN! NEVER AGAIN!” Locul era plin de pancarde și steaguri. Între discursuri au avut loc momente artistice cu muzică și dansuri reprezentative prezentate de tineri între 6 și 25 de ani. De asemenea publicul dansa și cînta pe lîngă aceste grupuri. Ceremonia din Times Square s-a încheiat în jur de ora 2⁰⁰ p.m cu imnul Armeniei cîntat de toata lumea prezentă și cu rugăciunea „Tatal Nostru”, spusă din tot sufletul de miile de oameni prezenți.

Apoi acompaniați de steaguri și pancarde toți s-au îndreptat spre Catedrala St. Patrick cîntînd pe tot parcursul drumului imnul Armeniei. Drumul a durat aproximativ 15 minute. Catedrala St. Patrick a fost construită în 1858 și are o capacitate de 2.200 de locuri. Cînd am ajuns am reușit cu puțin noroc să prindem un loc destul de în față. În mai puțin de 15 minute Catedrala era plină, multă lume stînd în picioare. Aș putea spune că au fost mult peste 2.300 de persoane. Preoți de toate rangurile, au ținut o slujbă solemnă. După aproximativ o oră și jumătate un grup de 14 tineri îmbrăcați în alb au preluat, simbolic, amintirile și trăirile de la cei 14 supraviețuitori prezenți printr-o lumină aprinsă și înmînată de fiecare supraviețuitor. O prezentă deosebită a avut-o Elizabeth Simonian care este cea mai bătrînă supraviețuitoare a genocidului - 98 de ani - și care a povestit cum părinții ei au fost omorîți și ea și-a petrecut viața în orfelină și a trebuit să își schimbe numele. Petros Ghezelian un alt supraviețuitor în vîrstă de 96 de ani și-a povestit tragedia vieții lui avînd, după atîția ani, încă frică să vorbească și să spună că este armean. După toate aceste momente emoționante, acțiunile s-au încheiat cu binecuvîntarea Arhiepiscopului Oshagan Choloyan.

Correspondență pentru Ararat,
Bianca GARABET (New York)

Duminică 24 aprilie la Catedrala Armeană din București a avut loc, în prezența IPSS Arhiepiscop Dirayr Mardichian o slujbă de pomenire a

celor uciși în 1915. Slujba a coincis cu Ziua de Florii. După slujbă au fost depuse coroane de flori, din partea Uniunii Armenilor din România, a Arhiepiscopiei Bisericii Armene și Ambasadei Armeniei la monumentul plasat cu acest prilej în curtea Catedralei. Reprezentând o cruce sculptată cu motive specifice armenesti monumentul a fost adus din Armenia și a fost înălțat pe un soclu nu departe de statuia eroului național armean, generalul Antranik. La momentul inaugural au participat un mare număr de armeni, reprezentanți ai Arhiepiscopiei Bisericii Armene,

Slujbă de comemorare și sfințire a monumentului

ai UAR și ai Ambasadei Armeniei. De remarcat că deși lucrările la monument nu s-au încheiat încă (urmează ca soclul să fie placat cu marmură și se va pune o placă pe care se va aminti de Genocidul din 1915) totuși el a ajuns în România cu câteva zile înainte de 24 aprilie și a putut fi dezvelit în chiar ziua comemorării.

Trebuie subliniat efortul depus de Arhiepiscopia Bisericii Armene din România, care a finanțat realizarea monumentului, dar și sprijinul oferit de un grup de conaționali din Armenia, stabiliți în România, care au sponsorizat transportul – nu fără peripeții – al monumentului din Armenia până în curtea Catedralei Armene din București.

Să mai adăugăm că, în prima zi de Paște, duminică 1 mai, IPSS Arhiepiscop Dirayr Mardichian a sfințit Monumentul.

(vezi fotografia din stînga)

Osep Simigian, singurul supraviețuitor al genocidului ce mai trăiește în România în fața monumentului parcă spunând versurile:

**Unde-au pierit?
Cei îndrăgiți, unde-au pierit?
Oricît i-am plîns și i-am strigat,
Nici un răspuns: ei au pierit**

Hovhannes Tumanian, 1916

MULȚUMIRI

Seria de manifestări științifice și culturale dedicate comemorării Genocidului Armenesc nu ar fi fost posibilă fără susținerea oferită necondiționat de către mulți prieteni ai armenilor, cărora dorim să le mulțumim încă o dată pe această cale:

Profesorului Daniel Barbu, director al Institutului de Cercetări Politice, și profesorului Cristian Preda, Decan al Facultății de Științe Politice din Universitatea București, pentru generozitatea și promptitudinea cu care au răspuns în organizarea, pentru prima dată în spațiul academic românesc, a unei conferințe avînd ca subiect Genocidul Armenesc. Gazde perfecte, domniile lor au asigurat înalta prestanță întîlnirii desfășurate sub titlul generic „Un genocid uitat?” pe 23 aprilie 2005 la sediul Institutului de Cercetări Politice. Semnul de întrebare retoric a fost analizat și explicat de profesioniști ce merită considerația noastră: profesorul Zoltan Rostaș, șef al Catedrei de Antropologie Politică din Facultatea de Jurnalism, pentru că a păstrat câteva dintre puținele (și de aceea atît de prețioase) mărturii ale unor supraviețuitori; profesorul Florin Diaconu, pentru entuziasmul și seriozitatea cu care a abordat o problemă încă atît de delicată; doctor în istorie Mihai Chioveanu, specialist în problemele totalitarismului de tip fascist, pentru susținerea și înțelegerea pe care o are față de armeni precum și pentru ajutorul acordat la organizarea acestui prim eveniment; dr. Felicia Waldman, directoare a Centrului Goldstein Goren, nu doar o fină cunosătoare a domeniului dar și o bună prietenă. La fel ca Paul Cernat, Cătălin Buciumeanu, Constantin Viorel Mihai, Luciana Ghica și Marian Chiriac, despre care e greu de spus dacă ar trebui apreciați doar pentru prietenia lor sau, mai ales, pentru profesionalismul de care au dat dovadă, remarcat de către toți participanții

la conferință. Deși mai puțini vizibili, dar la fel de importanți au fost Sever Voinescu, de la Institutul pentru Politici Publice, și Mircea Vasilescu, redactor șef al prestigioasei „Dilema Veche”, ce ne-au ajutat la popularizarea acestui eveniment. La fel și Iulia Borisova, care a ajutat discret dar eficient la buna desfășurare a acțiunii precum și tînărul Adrian Neicu, nu numai observator dar și „documentarist” al evenimentului. Lor li se adaugă un prieten foarte special, Victor Roncea, șef al paginii de politică externă al cotidianului „Ziua”, care și-a arătat sprijinul necondiționat nu numai acum, ci în timp, și care depune eforturi (pe care, cu modestie, nu le recunoaște) pentru ca această tragedie să fie (re)cunoscută.

Mărturiile despre cultura armenilor de-a lungul istoriei au fost prezentate în holul Teatrului Național din București prin eforturile generoase și necondiționate a doi mari artiști: Ilinca Tomoroveanu, directoarea interimară a acestui așezămînt de cultură, și Mihai Oroveanu, director al Muzeului Național de Artă Contemporană și, înainte de toate, un rafinat intelectual și prieten al armenilor.

Nu în ultimul rînd, comemorarea în premieră într-un spațiu public din România, de duminică, 24 aprilie 2005, nu ar fi fost posibilă fără susținerea acordată de oficialități, prin persoana domnului secretar general al Primăriei Municipiului București, domnul Dumitru Stănescu.

Mulțumim tuturor celor implicați din partea comunității armenice din România.

1915 scris din lumînări

Seara de 24 aprilie a fost, poate, cel mai emoționant moment al acțiunilor întreprinse cu scopul de a comemora pe cei uciși în 1915. Orele 19, în fața sediului Senatului României. La inițiativa diaconului Haik Azarian, în urma

unei aprobări obținute de la Primăria Capitalei de către UAR, s-a hotărît ca, în centrul Capitalei, să aprindem lumînări din al cărui contur să scriem 1915. Nu departe de acest loc era mare bucurie. Pe 25 aprilie România semna tratatul de aderare la Uniunea Europeană și în Piața Revoluției avea loc un concert cu acest prilej. De partea cealaltă, la Piața Universității se desfășura un miting de solidaritate cu cei trei ziaristi români, răpiți în Irak. Între aceste două acțiuni, un grup de armeni aprindeau lumînări, pentru străbunii lor uciși acum 90 de ani. Dar ca la un făcut, atunci cînd am spus cu toții Hair Mer (Tatăl Nostru) inexplicabil, muzica ce pînă atunci răzbătea pînă la noi s-a oprit. Am stat pînă ce soarele a apus și apoi am plecat spre Piața Universității într-un gest de solidaritate cu ziaristii răpiți. Ca un făcut printre cei trei răpiți se află și un armean. Ovidiu Ohanesian.

Așa s-au încheiat, în București, trei zile de comemorare dar și de reculegere pentru cei ce nu mai sînt. Cineva spunea că, iată, în aceste clipe de tristețe, parcă sîntem mai uniți. Poate că așa este chiar dacă, în unele momente, am avut sentimentul că mai important este să acționezi de unul singur decît să aștepti doar sfaturi...

Dumnezeu să-i odihnească pe cei ce au murit nevinovați în 1915. Acum 90 de ani.

Mihai STEPAN CAZAZIAN